

Bács-Kiskun Megyei Cigány Felzárkózási Program

2019. január

Tartalom

Vezetői összefoglaló	3
Bevezetés.....	4
Helyzetelemzés.....	5
Népesség	5
Lakhatás, szegregáció	6
Egészségi állapot.....	7
Gyermekek helyzete.....	7
Iskolázottság.....	8
Foglalkoztatás.....	9
Önjellemzés	11
Intézményrendszer	12
SWOT-analízis.....	14
Felzárkózási projektek tapasztalatai.....	15
Jövőkép.....	19
Célrendszer	19
Átfogó célok.....	19
Tematikus célok.....	20
Célcsoport.....	20
Prioritások azonosítása.....	20
A cigány közösségek önszervező, öngondoskodó és együttműködési készségének kibontakoztatása	21
Intézkedés csoportok	21
Társadalom érzékenyítése.....	21
Közösségfejlesztés, nevelés.....	23
Oktatáshoz való hozzáférés és az eredményes iskolai részvétel javítása	29
Foglalkoztatás, foglalkoztathatóság javítása, munkahelyteremtés	33
Lakhatási körülmények javítása.....	34
Felzárkózást segítő intézményrendszer	36
Egyéb javaslatok	37
Jogi környezet módosítására tett javaslatok.....	37
Intézményrendszerre tett javaslatok	39
Pénzügyi forrás	40
A program kidolgozásához véleményt alkottak, javaslatot tettek:	40

Vezetői összefoglaló

A Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés úttörő szerepet vállalt azzal, hogy megyei szinten foglalkozik a cigány felzárkózás segítése kérdéskörrel.

Bács-Kiskun megyében is nagy problémát jelent a szegénységben élő, hátrányos helyzetű, beilleszkedési nehézségekkel küzdő, nagy arányú cigány népesség helyzete. Mindez a megye teljes lakossága számára is társadalmi problémát jelent. Mindemellett számos jó, mintaértékű gyakorlati tapasztalat is rendelkezésre áll a megyében.

A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat felvállalta egy megyei szintű koordinációs és konzultációs rendszer kialakítását. Célja a szakterületekhez kapcsolódó együttműködések, hálózatok munkájának összehangolása, ezáltal a települési önkormányzatok segítése esélyteremtési intézkedések kialakításában és megvalósításában.

A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat által életre hívott Bács-Kiskun Megyei Felzárkózási Fórum, és annak tematikus munkacsoportjai a mélyszegénységben élőkkel, a gyermekekkel, a nőkkel, az idősekkel, a fogyatékkal élőkkel, a tanyán élőkkel és a nemzetiségekkel foglalkoznak. A Nemzetiségi Munkacsoporton belül került megalakításra a Nemzetiségi Munkaközösség, amely kifejezetten a megyében élő cigány lakosság problémáival foglalkozik.

A Nemzetiségi Munkacsoport indokoltan látta, hogy a cigány lakosság szociális és életvezetési problémáival specifikusan foglalkozzon, és elkészüljön egy olyan dokumentum, amely összesíti a cigányokat érintő, a felzárkózásukat célzó korábbi programokat, jó gyakorlatokat, és ezek tapasztalataira építve új stratégiát alakítson ki a problémák megoldására.

Mintaértékű ez a kezdeményezés, mert ez az első alkalom, hogy megyei önkormányzat ilyen programot fogalmaz meg, ilyen proaktív módon kezeli a problémát, és elkötelezi magát a megyei modellértékű felzárkózási jó gyakorlatok továbbvitele, fenntarthatósága, és a problémakezelés intézményesítése mellett.

A szükségesnek tartott tevékenységek az alábbi intézkedés csoportokban kerültek megfogalmazásra:

- Társadalom érzékenyítése
- Közösségfejlesztés, nevelés
- Oktatáshoz való hozzáférés és az eredményes iskolai részvétel javítása
- Foglalkoztatás, foglalkoztathatóság javítása, munkahelyteremtés
- Lakhatási körülmények javítása
- Felzárkózást segítő intézményrendszer

A Megyei Önkormányzat a feladatok koordinálására egy megyei szintű intézményrendszer felállítására és működtetésére, valamint a kezdeményezések fenntarthatóságára tesz javaslatot. Ezen kívül számos beavatkozási ponton tesz egyéb módosítási javaslatokat a jogalkotóknak.

A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat ehhez kéri a Kormány támogatását.

Bevezetés

A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat az EFOP-1.6.3-17-2017-00002 – „A felzárkózáspolitikai együttműködés támogatása a helyi egyenlőségi programhoz kapcsolódóan Bács-Kiskun Megyében” elnevezésű projekt keretében dolgozta ki a Bács-Kiskun Megyei Cigány Felzárkózási Programot (Program), melynek kezdeményezője Rideg László, a Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés elnöke és az ő roma ügyi tanácsadója, Szűcs Csaba volt.

Bács-Kiskun megyében is nagy problémát jelent a szegénységben élő, hátrányos helyzetű, beilleszkedési nehézségekkel küzdő, nagy arányú cigány népesség helyzete. Őket a fokozódó társadalmi leszakadás veszélyezteti, mely leginkább a más nemzetiségű csoportokkal való együttélésben, nevelési, oktatási, foglalkoztatási, egészségügyi, szociális és lakhatási körülményekben jelentkezik.

A cigányság problémája tehát minden nemzetiség közös ügye, mert:

- A foglalkoztatás, foglalkoztathatóság növelése közös gazdasági érdek.
- Magasabb iskolázottság magasabb jövedelmet, biztosabb életutatót, és a szociális hálótól kisebb támogatási igényt eredményez.
- Az etnikulturális különbségek megismerése, megértése kevesebb konfliktushoz, több párbeszédhez és együttműködéshez vezet.
- A társadalmi normáknak megfelelőbb neveltetés, az erősödő közösségi szellem felelősségtudatosabb életvezetési magatartást mozdit elő.
- Az élhetőbb lakhatási körülmények pozitív hatással bírnak a népegészségügyi helyzetre.
- A droghasználat elterjedése minden nációt egyaránt érint.
- A bűnözés elítélése egyetemes.
- A szegregátum nem csak a cigány népesség lakókörnyezete.
- Egy szegregátum fejlődése a környező városrészek ingatlanvagyon értékét is növeli, valamint csökkenti a higiéniai és bűnözési kockázatokat.

A Program célja, hogy innovatív, a gyakorlatban működő, fenntartható, monitorozható, modell értékű válaszokat adjon a cigány nemzetiség problémáinak komplex kezelésére. Csökkenjen a szegénységben és társadalmi kirekesztettségben élők aránya, enyhüljön a szegénység újratermelődése, javuljon a szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés és erősödjön a társadalmi összetartozás. Célja a megyében élő cigány nemzetiség felzárkóztatása személyes felelősségen és részvételen alapuló programelemek által. A Program igazodik a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia célrendszeréhez (MNTFS).

Nem a beolvasztó integráció a cél, hanem az eddig akadályozott emberek részvételének biztosítása a társadalmi folyamatokban, amely a többségi társadalom és a nemzetiség részéről is alkalmazkodást, szemléletváltást igényel.

A program megvalósításának eredményességét - a cigány nemzetiség, a befogadó többségi társadalom és az érintett szakterületek, szakemberek együttműködését feltételezve - a tervezett intézkedések és a már működő jó gyakorlatok egész megyét érintő alkalmazása garantálja.

A Program korábbi szakmai és pályázati projekt tapasztalatok, felzárkózási intézkedések ismerete, a Nemzetiségi Munkacsoporti üléseken elhangzott javaslatok alapján, valamint a megyei települési önkormányzatok, roma nemzetiségi önkormányzatok, érdekképviselői szervezetek, felzárkózási projekt megvalósítók, szociális intézmények vezetői, szociális, nevelési és oktatási területen dolgozó szakemberek, a Kormányhivatal különböző osztályain dolgozó cigány származású ügyintézők, civil szervezetek és a cigány lakosság véleménye és észrevételei figyelembe vételével készült el, melyek személyes interjúk és fókuszcsoporthoz

megbeszélések során kerültek feltárára. Fontos szempont volt az érintettek széles körének megszólítása, meghallgatása, érdekeltté és motiválttá tétele.

Helyzetelemzés

A cigányságot évtizedekkel ezelőtt szorgalmas, fizikai munkára alkalmas, megfelelni vágyó, szabadságához ragaszkodó, (röghöz) kötöttséget nem kedvelő népcsoportnak ismerték. Olyan munkákat bíztak rájuk, amiket mások nem szívesen végeztek el. Jellemzően a mezőgazdaságban, bányákban, tereprendezésben, különféle karbantartási munkákban dolgoztak. Éppen ezért a rohamos technológiai fejlődésnek, a gépesítésnek ők estek először áldozatul, a bányák bezárása miatt elvesztették megélhetésüket. Szakképzetlenül nem tudtak az új helyzetre reagálni, nem voltak megoldási sémáik. Egyre távolabb kerültek a munkaerőpiactól. Bénult tehetetlenségükben érte őket a rendszerváltás. Kapóra jött a baloldali kormányzat szociálpolitikája, mely kizárólag a segélyezéssel kívánta megoldani a helyzetet. A segélyezés arra volt csak jó, hogy lehetőséget biztosított arra, hogy minimális szintű igényekkel elvegetáljanak – éppen csak holnapig.

Az elmúlt évtizedek alatt két-három generáció nőtt fel a cigány családokban, akik erre az életformára szocializálódtak. Generációról generációra halmozódott a tudás, tapasztalat és életvezetési ismeretek hiánya. Egyre nagyobb szociális és kulturális különbségekkel kell együtt élniük a többségi társadalommal. A foglalkoztatás terén is kompetencia hiányok alakultak ki. Készség és képességbeli deficit, tanult tehetetlenség, lét- és önbizalomhiány tapasztalhatók.

A cigány társadalom változóban van: egy szűkebb része elindult a felzárkózás útján. Ez a folyamat még nem általános, és nem minden településre egyaránt jellemző, de vannak települések, ahol lassan növekszik az érettségizett, illetve diplomás cigányok száma. Ezeken a helyeken a szülők szemléletében pozitív változás tapasztalható. Fontosnak tartják, hogy a gyermekeik tanuljanak, szakmát szerezzenek. Az iskolázottság kulcsa a szülők kezében van, hiszen sok esetben az ő hozzáállásuk a gátja az iskolázatásnak. Őket kell meggyőzni az oktatás, iskolázottság sorsfordító jelentőségéről.

Népesség

A megye legnagyobb számú kisebbsége 11,3 ezer fővel¹ a cigányság, többségük – 77 százalékuk – városi lakos. A települések külterületén a számuk alacsony. Bács-Kiskun megyében a 2011. évi népszámlálás adatai szerint a lakosság alig 2,5%-a vallotta magát cigány nemzetiséghez tartozónak, ami alatta marad az országos átlagnak (3,18%). A nemzetiségek, kisebbségek lélekszámára vonatkozó adatok, köztük az országos népszámlálás adatai, az „önbevalláson” alapuló regisztráció miatt torzításokat tartalmaznak. Ez a megállapítás igaz minden nemzeti kisebbségre, de fokozottan jellemző az etnikai kisebbségek, különösen a cigányság esetében, ami az előítéletek jelenléte, a társadalmi megítélés, és az ezzel is összefüggő ún. „negatív identitás” következménye. A szakemberek esetenként 10%-ra is becsülik a megye településein élő cigány lakosság arányát.

A statisztikai adatok alapján a cigányság jelenléte a megye településeinek 77 %-án jellemző, létszamarányuk azonban alig néhány településen haladja meg a népesség 5 %-át. A cigányok

¹ Központi Statisztikai Hivatal 2011. évi népszámlálás területi adatai

aránya a városokban Jánoshalmán, Kecelen, Kiskunhalason és Solton volt valamivel több mint 5 százalék. Népeségarányuk a városok közül Kiskunmajsán a legmagasabb, ahol a lakosság 6,5 százalékát alkották, de Kiskunhalason, Jánoshalmán, Kalocsán, Kunszentmiklóson, Solton és Kecelen is magas. A községek közül – a népességszámhoz viszonyítva – a legtöbb cigány Uszódon (8,5 százalék) élt, melynél mintegy 3 százalékponttal alacsonyabb volt Tiszaalpáron, Nagybaracsán, Szeremlén és Sükösdön. A roma népesség még Bátyán és Csengődön képviselt négy százaléknál magasabb arányt. A járások közül a cigány etnikumhoz tartozók a Jánoshalmiban, a Kiskunmajsaiban, valamint a Kiskunhalasiban tették ki a népesség valamivel több mint 4 százalékát.

A statisztikai adatoknak ellent mondanak a helyben tapasztalható tények. Szociális és roma ügyi szakértők, pedagógusok véleménye azt támasztja alá, hogy Bács-Kiskun megyében a cigány népesség elérte a 10 %-ot. Egyes városokban, mint például Kiskunhalason ez az arány már meg is haladta a 10 %-ot.

A cigány kisebbség demográfiai szerkezete eltér az átlagtól, rájuk a fiatalabb korstruktúra jellemző. Míg a népesség alapvetően öregszik, a cigányoknál a fordítottja tapasztalható, sok a gyermek, de egyre kevesebb az idős.

Lakhatás, szegregáció

A településeken található szegregátumok területét a települési önkormányzatok kérésére a Központi Statisztikai Hivatal határozza le a 2011-es népszámlálás adatai és a 314/2012. Kormányrendelet 10. mellékletében meghatározott szegregációs mutató alapján. A kormányrendeletben foglaltak szerint azon területek tekinthetők szegregátumnak, ahol a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 év) belül eléri, illetve meghaladja az adott településtípusokra vonatkozó határértéket.

Azok a területek szegregátumok, ahol a szegregációs mutató 35%, illetve a fölötti értéket vesz fel. Azok ahol a szegregációs mutató 30-34%, azok a szegregáció szempontjából veszélyeztetett területnek számítanak. A KSH fogalomhasználatában mindkét terület a szegregátum gyűjtőfogalma alá esik.

Bács-Kiskun megyében a szegregátumok száma csökkenő tendenciát mutat. Általánosan elmondható, hogy ezekben a súrlódások, konfliktusok eltűnőben vannak, a bűncselekmények sem jellemzőek. Ilyen eredményeket a szegénység felszámolása hozhat maga után. Tapasztalható, hogy a hátrányos helyzetűek beilleszkedése könnyebbé válik, ha nem tömbszerűen elkülönítve kénytelenek lakni.

A lakóhelyi szegregáció napjainkban is jelen van, és nem csak a többségtől való elkülönülést jelenti, hanem az alacsony komfortfokozatot, vagy komfort nélküliséget, gyakran csatorna, víz, villany nélküli épületeket. A szegregátumokban jellemző a nyomor, a munkanélküliség, a kilátástalanság. A gyermekek jövőkép nélkül nőnek fel. A háttérük miatt méltatlan helyzetbe kerülnek az oktatási intézményekben, szociális és egészségügyi ellátásban, megszégyenültnek érzik magukat. A szegregátumokat nagyobb arányban a cigány nemzetiségűek lakják.

Bács-Kiskun megye 14 városában van nyilvántartott szegregátum. Kiskunhalason 10, Jánoshalmán 5, Kunszentmiklóson és Mélykúton 4, Bácsalmáson, Baján, Izsákon, Kalocsán, Kiskunfélegyházán, Kiskunmajsán és Szabadszálláson 3, Lajosmizsén és Tiszakécskén 2, valamint Kiskőrösön 1. (Hat városról nem áll rendelkezésre adat.)

A cigány lakosság tájékoztatását, a velük való kapcsolattartást, együttműködést megnehezíti, sok esetben ellehetetleníti, hogy a lakcímnnyilvántartás adatai nem követik a valós lakhatási

viszonyokat. Gyakran hiába van a lakosoknak, projekt célcsoport-tagoknak bejelentett lakcíme a szegregátum valamely lakóegységében, a valóságban nem ott tartózkodnak.

A lakhatás biztosítása sokaknak kilátástalannak látszik. Egy szociális bérlakásért fizetendő kaució és bérleti díj kigazdálkodhatatlan a közfoglalkoztatottak béréből. Az ingatlanok értékének emelkedése miatt egyéb megoldás sem jöhet szóba a számukra.

Egészségi állapot

A cigány népesség egészségi állapota rosszabb, nehezebben jut az egészségügyi és szociális ellátó rendszerekhez, így várható élettartamuk is rövidebb. Ezt fokozzák a rossz életkörülmények, a szocio-kulturális hátrányból eredő információ hiány, tájékozatlanság. A háttérük és a megkülönböztetésük miatt nem szívesen veszik igénybe az egészségügyi szolgáltatásokat. A problémák a születendő gyermekek életkilátásait, egészségét is, testi és szellemi fejlődésének alakulását is komolyan befolyásolják.

A felnőtt cigány népesség egészségügyi állapotára az alultápláltság, táplálkozási problémák, a depressziós tünetegyüttes valamely fokozata jellemző. Köztük magasabb a szív- és érrendszeri, valamint a légúti megbetegedések száma.

Az általánosan jellemző szemérmesség miatt nem jellemző a különböző, betegségmegelőzésben nélkülözhetetlen szűrővizsgálatok rendszeres igénybevétele, mint például a nőgyógyászati, urológiai vizsgálatok, tüdőszűrés.

A gyermekek családokon belül szexuális felvilágosításban nem részesülnek. Ehhez a kérdéshez szemérmesen állnak hozzá. Ezért a lányok nőgyógyászhoz sem jutnak el a megfelelő időben. Ugyanakkor a lányok korai gyermekvállalásában pozitív változás tapasztalható. Már nem jellemző, hogy 14-15 éves korban szülnének. Kezd egy olyan generáció felnőni a cigány társadalomban, amely nem nézi jó szemmel az ilyen eseteket.

A cigányság mentális egészsége is rossznak mondható. A mentális jól lét az az érzelmi, lelki teherbíró képesség, amely képessé tesz az élet pozitív megélésére, és a problémák megoldására. A lelki egészség sok belső és külső tényező függvénye, de érzések és hiedelmek együttese is. Ha károsodott a mentális egészség, nagyobb eséllyel jelennek meg különböző mentális betegségek, szenvedélybetegségek.

Félelmetes mértékűt öltött a fiatalok és felnőttek körében egyaránt a drogfogyasztás, a pszichoaktív szerek használata. Ezek az olcsó szintetikus szerek nagyon könnyen, akár az iskolák környékén, akár a szegregátumok területén beszerezhetőek. Nem ritka, hogy családokon belül több generáció is szerhasználó. A közösségek tisztában vannak vele, hogy kik a terjesztők, hol és miként lehet hozzájutni a szerhez. Ők, vagy a jelzőrendszer tagjai rendszerint jelzik a problémát, és az információikat a rendőrségnek, akik településenként eltérő hajlandósággal, intenzitással, sikerességgel próbálják felderíteni és elfogni a terjesztőket.

A szintetikus anyagokból, vegyszerekből, hulladékokból előállított dizájner drogok összetétele gyorsan változik. Ezért tartalmuk, hatásuk követhetetlen. A szerhasználat az emberek szervezetében nagyon gyorsan, súlyos és beláthatatlan károkat okoz. Fizikai és mentális leépülésükhöz vezet. Már a gyermekkorúak, 9-12 évesek egy része is a drogok napi használatával, bódultságban élnek mindennapjaikat.

Gyermekek helyzete

A cigány származásúak közül nagyobb arányban kerülnek ki veszélyeztetett, illetve hátrányos, vagy halmozottan hátrányos gyermekek. Az ebben érintett családokra jellemzőek az életviteli

problémák, a jövedelem hiány, a rossz lakhatási körülmények, így valószínűsíthető az iskolai sikertelenség, az iskolakerülés, a csavargás, a magatartási, beilleszkedési problémák, és a rossz egészségi állapot. Súlyosabb esetben a gyermeket kiemelik a családjukból, és nevelőszülőknél, vagy gyermekotthonokban nevelik fel őket.

Fejlődéslélektani szempontból meghatározó az első három életév. Fontos, hogy a gyermekek három éves korukig inger gazdag környezetben éljenek, mert értelmi képességeik ekkor fejlődnek ki. A napközbeni gyermekellátásoknak alapvető szerepük van a korai szocializációban. Viszont a bölcsődékbe – ha van - elsősorban a dolgozó szülők gyermekeit veszik fel, így a HHH-ás gyermekek be sem kerülhetnek oda, fokozva ezzel a hátrányaikat.

A felzárkózás segítségével nagy szerepe van az óvodáknak. Hiányt pótló és jó döntésnek bizonyult, hogy 3 éves kortól kötelező óvodába járni a gyerekeket, ahol a szociális fejlesztésük is megtörténik. Nagy segítséget jelent ez az alkalmazkodó képességük erősítésében. Így mire iskolába kerülnek, mérséklődik a hátrányaik miatti megkülönböztetésük.

A veszélyeztető körülmények súlyosan csökkentik a gyermekek felzárkózási esélyeit. A szegénységben élő, HH-ás gyermekek felzárkózási esélyeit a szülők bevonásával, azok együttműködésével lehet sikeres.

Iskolázottság

A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján ma Bács-Kiskun megye iskoláiban 28 % a cigány gyermekek aránya. A prognózisok szerint ez az arány meredeken emelkedni fog.

Egyre több hátrányos helyzetű (HH), halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) és sajátos nevelési igényű (SNI) gyermek, tanuló van a cigányság körében is.

A KSH Munkaerő-piaci helyzetkép című elemzése alapján a 15–64 éves romák közel 16 %-a még az általános iskolát sem fejezte be 2015-ben, 63%-uk is csak alapfokú végzettséggel bírt. Szakiskolát, szakmunkásképzőt 15% végzett, alig minden 20. rendelkezik érettségivel, és csak minden századiknak van felsőfokú végzettsége. Arányaiban nincs ez másként Bács-Kiskun megyében sem, de területi, települési különbségek tetten érhetők. Iskolázottságban, tanulási hajlandóságban akár szomszédos települések cigánysága is eltér egymástól. Például Mélykút cigány lakosai nagyobb arányban fejezik be felnőttként az általános iskolai tanulmányaikat, mint a szomszéd Jánoshalmán. Ennek kulcsa a cigány nemzetiségi önkormányzat vezetői, és a helyi általános iskola igazgatója hozzáállásában lelhető fel. Kiskunhalas jobb helyzetben van az iskolázottság tekintetében. Itt magasabb a szakmával rendelkező, érettségizett és diplomás cigányok aránya.

A cigány népesség alacsony iskolai végzettséggel rendelkezik, melynek legfőbb oka, hogy a családok, szülők zöme a tanulást, a tudás- és tapasztalatszerzést nem tekinti értéknek, a boldogulásuk eszközének. Sem motivációt, sem ösztönzést nem kapnak a gyerekek otthonról.

A cigány származású tanulók szociális helyzete és esetleges nyelvi problémái miatt az iskolakezdésben már hátránnyal indulnak. Ez a későbbiekben vagy stagnál, vagy rosszabbodik. Az sem segít ezen, ha esetleg az utolsó padokba ültetik őket, ami nagymértékben megnehezíti a figyelem és koncentráció tartósságát, és a tananyag elsajátítását. Tanulmányi előmenetelük gyakran nehezített, az általános iskola elvégzése sem minden esetben sikeres. Az igazolatlan mulasztások száma magasnak mondható.

Magas az iskolai lemorzsolódás. A képzettség szintje emelésének nem tesz jót, hogy a tankötelezettség határát 16 éves kornál húzták meg. Emiatt sok jó képességű gyermeket veszítünk el. A gyakori évismétlések miatt ez sokszor az általános iskolai tanulmányok

befejezését sem teszi lehetővé. Általános, hogy ebben a korban a fiatalok családi nyomásra választják inkább az idényjellegű feketemunkát.

Annak ellenére, hogy a lányok, nők iskolában, képzéseken jobban teljesítenek, végzettséget tekintve rosszabbul állnak a férfiaknál. Fentiekén túl őket a hagyományos családi szerepekből adódó korai párválasztás, gyermekvállalás is veszélyezteti, akadályozza az általános iskola elvégzésében, illetve egy szakma, vagy az érettségi megszerzésében. Kevés cigány fiatal szerez szakmai végzettséget. Fontos lenne, hogy ez megváltozzon.

Jelentős mértékben az alacsony iskolai végzettségükből fakad a hátrányos munkaerő-piaci helyzetük. Emiatt foglalkoztatási szintjük alacsony.

Az iskola és a cigány származású szülők kapcsolata gyakran nem felhőtlen. A szülők részéről megfigyelhető az érdektelenség és a motiváció hiánya. A tanulás, a tudás nem jelenik meg értéként. Az intézmények attitűdje helyenként a roma származású tanulók iránt negatív, kevésbé befogadó.

Fontos szempont az oktatással kapcsolatos kérdéskörben, hogy a pedagógusok nincsenek felkészítve az aluliskolázott, szegény, roma nemzetiségű szülőkkel való kommunikációra, kooperációra, miközben építenek/építenének a szülői aktivitásra, együttműködésre.

Az oktatási intézmények tartanak az átpozicionálástól, azaz attól, hogy elkönnyvelik őket például cigány iskolának. Ezért helyenként tapasztalható, hogy a magatartás zavaros, sajátos nevelési igényű gyermekeket nem veszik fel, magántanulóvá teszik, eltanácsolják. Bujtatott felvételiztetést folytatnak. Ilyen szempontból nem támogató a helyzet.

Általános tapasztalat, hogy a döntően állami finanszírozással működő egyházi iskolák nem felvételi körzet alapján iskoláznak be. A gyermekek felvételénél döntő szempont a család, a szülők társadalmi helyzete. Olyan követelményeket támasztanak (pl.: egyházi adó befizetése, a gyermek 3 évi óvodai ellátása), melyek eleve kizárják a HH-s, HHH-s és az SNI-s gyermekek felvételét. Ily módon kiválogatják a jobb körülmények között élő, problémáktól mentes gyermekeket, akikről jobb tanulmányi eredményeket feltételeznek. Arra törekednek, hogy elit iskolákká váljanak. Ez azonban azzal jár, hogy az állami iskolák lesznek a HH-s, HHH-s és az SNI-s, ezzel együtt a cigány származású gyermekek gyűjtőhelyei. Vannak iskolák, ahol az ilyen tanulók aránya mára meghaladta a 60 %-ot. A jobb körülmények között élő családok az ilyen iskolákba nem szívesen járatják a gyermekeiket. Fenn áll a veszélye az oktatási intézmények „elgettősödésének”. A cigányság e területen is szegregálódik, kirekesztődik.

Az oktatási intézmények között kialakult aránytalanságok miatt konfliktusok, feszültségek alakultak ki az állami-, az egyházi iskolák, az önkormányzatok, a tankerületek és a szülők között.

Foglalkoztatás

A KSH Munkaerőpiaci helyzetképe (2014–2018) statisztikai adatokkal is alátámasztja az alacsony iskolai végzettség és az alacsony foglalkoztatás közötti összefüggéseket.

Mivel az alacsony iskolai végzettségűek foglalkoztatási kilátása az átlagosnál rosszabb, ebből következik, hogy a cigány népesség az átlagosnál kisebb arányban és kevésbé előnyös pozíciókban van jelen a munkaerőpiacon. Az ebbe a körbe tartozók négyötödének általános iskola 8 osztály a legmagasabb iskolai végzettsége. Az alacsony foglalkoztatási rátához az iskolai végzettség szerinti összetételen túl hozzájárul a cigány népesség területi megoszlása, valamint a nőkre jellemző alacsony foglalkoztatottság is. A cigányok jelentős része kedvezőtlen munkaerő-piaci helyzetű térségekben és/vagy rossz közlekedési kapcsolat jellemezte

településeken él, ahol nemcsak a helybeni munkalehetőség kevés, de ingázási távolságban sincs érdemi munkahelykínálat. A nők munkavállalását pedig a tradíció mellett a nagyobb gyermekszám is korlátozza.

Biztató, hogy 2014 és 2018 között a cigányok munkaerő-piaci hátránya mérséklődött. Míg 2014-ben még 29,4 százalékponttal volt alacsonyabb a 15–64 éves cigányok foglalkoztatási rátája a más nemzetiségekhez tartozókéénál, addig a különbség 2017-re 23,9 százalékpontra csökkent.

A férfiak és a nők foglalkoztatási rátája közötti különbség a munkaerő-felmérésben magukat cigánynak vallók esetében lényegesen nagyobb, mint ami a többieket jellemzi, és e téren nem következett be pozitív fordulat. 2017-ben a 15–64 éves cigány férfiak 54,6 %-a volt foglalkoztatott, a nőknek azonban csak 35,9 %-a. Ugyanakkor ez utóbbi arány mintegy 10 százalékponttal magasabb a 2014. évinél. A cigányoknak a nem cigány népességre jellemzőnél lényegesen magasabb munkanélküliségi rátája, de a 2014. évi 30,1 %-ról 2017-ben 18,5 %-ra csökkent. A közfoglalkoztatás eredményeként a tartósan munkanélkülinek számítók aránya 4 év alatt 15,9 százalékponttal csökkent.

A foglalkoztatási ráta javulása és a munkanélküliség csökkenése azt eredményezte, hogy 2014 és 2017 között a foglalkoztatott nélküli háztartásban élő 18–59 évesek aránya a cigányok esetében is 20 % körülre mérséklődött.

A cigányok foglalkoztatási jellemzőiben sajnos érdemi változás nem történt. Rájuk továbbra is a kisebb foglalkoztatási biztonságot és keresetet eredményező formák magas aránya jellemző. Főleg mezőgazdasági idénymunkákból, mély- és magas építő munkákból, élelmiszerfeldolgozásból él a cigány lakosság, valamint olyan munkákból, amelyeket senki nem vállal el. A foglalkoztatás tekintetében kulcsszereplők, és mindenképpen partnernek kell tekinteni a cigány vállalkozásokat, hiszen a cigányok nagy részének ők a munkaadói. Ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy jelenleg túlnyomó részben ők „feketén”, az alkalmazottak bejelentése nélkül, szabálytalanul foglalkoztatnak. Ez gyakran a munkavállaló kérésére történik így abból a megfontolásból, hogy a munkavégzés miatt/mellett ne essenek el a szociális és álláskeresési támogatásoktól. A cigány vállalkozásoknak segíteni kell, helyzetbe kell őket hozni, hogy a foglalkoztatási tevékenységük jogszerűbb legyen. Ez a vállalkozás, az alkalmazottak és a társadalom érdeke is.

A közfoglalkoztatás szerepe a cigányok munkához juttatásában jóval meghaladja a nem cigányokra jellemzőt. Közel minden 5. közfoglalkoztatott cigánynak vallotta magát. Emellett minden második cigány foglalkoztatott 2017-ben határozott idejű szerződéssel dolgozott, miközben a más nemzetiségekhez tartozók esetében ez az alkalmazási forma a 10 %-ot sem érte el. Az alacsony iskolai végzettségük túlsúlyából következően a cigány foglalkoztatottak több mint fele egyszerű, képzettséget nem igénylő munkát végzett, az utóbbi években már nemcsak közfoglalkoztatás keretében. A szellemi munkát végző cigány foglalkoztatottak aránya 6 %-ról 4,3-ra csökkent.

Továbbra is kevés cigány fiatal szerez szakmai végzettséget. A 18–24 éves cigány fiatalok kétharmada korai iskolaelhagyó volt 2017-ben, ami magyarázatot nyújt arra, hogy körükben a se nem tanuló, se nem dolgozók aránya több mint négyszerese a más nemzetiségekhez tartozókra jellemzőnek.²

A munkaerő-piacra jutás fő akadályai a képzettség- és a tartós munkanélküli létből eredően a motiváltság hiánya, a területileg egyenlőtlen munkahely kínálat, a rugalmatlan munkaerőpiac, valamint a többségi társadalom előítéletessége. Ugyanis hiába van a cigány lányoknak tehetsége

---

² KSH Munkaerőpiaci helyzetképe (2014–2018)

a szépezethet, hiába szerez kozmetikus végzettséget, ha ezután a kozmetikákban nem látják szívesen dolgozóként. Saját vendégekört így kizárólag a cigány nők köréből tud esetleg építeni. Ugyanígy boltokban sem szívesen látnak cigány származású eladókat.

A szakmunkás bizonyítvánnyal rendelkező és elhelyezkedő roma származású munkavállalók sem maradnak tartós ideig egy munkahelyen. Ennek hátterében a munkaadók és a munkatársak előítéletei nagymértékben szerepet játszanak. A KSH vizsgálta a hátrányos megkülönböztetést a munkaerőpiacon. Ezt leggyakrabban a cigányok szenvedik el. 52%-uk jelezte, hogy volt már ebben része, 45% szerint ennek oka a származása volt. Az elismerésért, elfogadásért a munkahelyeken nekik többet kell teljesíteniük.

A képzés, foglalkoztatás terén jó gyakorlatok is meggyökeresedtek. Jó példa erre az országosan is elismert kiskunhalasi cigány felzárkózási program, melynek keretében szükségletvezérelt módon szociális asszisztenseket képeztek a Kiskunhalasi Szakképzési Centrumban, majd őket a szociális segítő hálózatban foglalkoztatták. A közfoglalkoztatás keretében alkalmazott cigány származású hölgyek általános és középiskolában segítetik a cigány származású gyerekeket a tanórákon, a délutáni tanulásban, a pótvizsgára való felkészítésben, és a beilleszkedésben. A támogató rendszer kiegészül egy utcabizalmi hálózattal, ahol a kijelölt közfoglalkoztatott feladata reggelenként a cigány gyermekek iskolába indítása, az oktatási és a szociális intézményekkel való kapcsolattartás, valamint a lakosság ösztönzése a lakókörnyezetük rendben tartására. A szociális segítő hálózat modelljét már több megyei városban alkalmazzák.

A kiskunhalasi roma felzárkózási programnak jelentős számszerűsíthető eredményei vannak. A diákok jobb tanulmányi eredményekkel rendelkeznek, kevesebb a bukás, csökkent az iskolai lemorzsolódás aránya, a foglalkoztatottaké viszont nőtt. Ennek köszönhető, hogy a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége, a Belügyminisztérium és az Emberi Erőforrások Minisztériuma 2018-ban a kiskunhalasi roma felzárkózási programot tüntette ki a legeredményesebb felzárkóztató program díjával.

Jó gyakorlat bontakozódik ki Mélykúton is, ahol a munkáltató cigány származású munkahelyi mentort foglalkoztat arra, hogy üzemébe munkaerőt toborozzon, a munkavállalókat segítse a kiválasztás, munkába állás folyamatában, valamint a munkavégzésre alkalmas munkahelyi megjelenésben.

Önjellemzés

A véleményformáló cigány származású megkérdezettek egybehangzó véleménye, hogy pusztán statisztikai adatokkal, objektív módon nem jellemezhető a cigányság. Érdemi felzárkózásuk a szubjektív jellemzőik, szokásaik, viselkedési formáik megismerése és megértése, elfogadása nélkül, figyelmen kívül hagyásával nem lehetséges. A javasolt felzárkóztató programelemeket ezekre reagálva célszerű meghatározni az elvart eredményesség érdekében. Az alábbi jellemzők figyelembe vételét kiemelten fontosnak tartották magukról a cigányság képviselői.

- A cigány társadalomnak is alapegysége a család. Ma is léteznek a tradicionális szerepkörök, mely szerint a nők otthon nevelik a gyermekeket, ellátják a háztartást. A család fenntartása, a fizikai munka elvégzése a férfi feladata. Ez ma is hatással van a munkavállalási szokásaikra, mert sok nő emiatt nem vállal munkát, vagy több műszakos, nyolc órás munkarendet. A családi normák ma is gyakran felülírják a társadalmi elvárásokat.
- A cigány családok időkezelése más, az élet ritmusa az igényekhez igazodik, nincs szigorú napirend, egyszerre engedékenyek és korlátozók.
- Távlatokba nem tekintenek, a mának élnek.

- Értékrendjüket a sorsnak és szerencsének tulajdonított hiedelmek határozzák meg, ezzel párhuzamosan hajlamosak egyfajta passzív magatartásformát követni.
- Mászt gondolnak a sikerről és az értelmes életről, mint a többségi társadalom, mint ahogy a teljesítmény, versengés megítélése is más-más tartalmat hordoz.
- A cigány családok túlvédik a gyermekeiket, nem tanítják meg a kockázatvállalást.
- Nem látják sem a tanulás, sem a munkavégzés társadalmi értékét.
- A társadalmi kohéziójuk erős. Nem engedik társaikat kitörni maguk közül. Ez a fejlődés, kitörés ellen hat.
- Hivatalokban, ügyintézés, hivatalos személlyel (ügyintéző, hivatalnok, rendőr, tanár, stb.) folytatott beszélgetés közben nem képesek feloldódni, szoronganak. A közszolgáltatásban álló munkakörökben dolgozók azonban higgadt kommunikációval, belátó, elfogadó, megengedő, empatikus hozzáállással nagyon könnyen segíthetnek nekik a feszült helyzetben túllendülni. Ezzel az ügyintézés nehézségei elhárulnak mindkét fél számára.
- A cigányok maguk is elismerik, hogy a megrekedésüknek, tehetetlenségüknek a segítyezés, a munkanélküli támogatások a legfőbb konzerválói. Évtizedek alatt alakult ki, hogy a támogatásokkal, támogatókkal szemben elvárásaik lettek, és leginkább anyagi javakban nyújtott segítséget tudják értékelni.
- Egy közös jellemzője volt a megkérdezett cigány származású, végzettséggel rendelkezőknek (szakmunkás, érettségizett, felsőfokú végzettséggel rendelkező). Mindegyikük beszámolt egy, az életét kísérő mögöttes támogatásról, egy pedagógusról, tanárról, népművelőről, emberről, aki példát mutatott, segítette, támogatta a tanulásban, előrejutásban. Motiválta őt azzal, hogy felismerte benne az értékes embert, önbecsülést adva ezzel neki.

Számos szemlélet- és viselkedésbeli különbség mutatkozik a cigány nemzetiségűek és a többségi társadalom között, ami a konfliktusok, feszültségek jelentős részéhez vezet. Egymás megismerésével, megértésével ezek a feszültségek mérsékelhetők.

A cigány népesség többsége alapvetően kiszolgáltatottnak érzi magát, és nem látja felelősségét a saját helyzetének kialakulásában. A fejlődés útján történő elindulásukhoz szükségük van arra, hogy e tekintetben felnyissák a szemüket.

Intézményrendszer

A megyében a Bács-Kiskun Megyei Cigány Önkormányzat mellett 40 településen működik cigány nemzetiségi önkormányzat, melyekkel a kapcsolattartás sok esetben nehézkes.

A sok szereplős intézményrendszer munkájának eredményesebbé tétele érdekében a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat felvállalta egy megyei szintű koordinációs és konzultációs rendszer kialakítását. Célja a szakterületekhez kapcsolódó együttműködések, hálózatok munkájának összehangolása, ezáltal a települési önkormányzatok segítése esélyteremtési intézkedések kialakításában és megvalósításában. A megyében megvalósuló fejlesztési programokban a felzárkózási szempontok hatékonyabbá tétele, azok összehangolása.

A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat által életre hívott Bács-Kiskun Megyei Felzárkózási Fórum, és annak a tematikus munkacsoportjai a mélyszegénységben élőkkel, a gyermekekkel, a nőkkel, az idősekkel, a fogyatékkal élőkkel, a tanyán élőkkel és a nemzetiségekkel foglalkoznak.

A Nemzetiségi Munkacsoporton belül került megalakításra a Nemzetiségi Munkaközösség, amely kifejezetten a megyében élő cigány lakosság problémáival foglalkozik.

A Bács-Kiskun Megyei Felzárkózási Fórum célja a megye hátrányos helyzetű lakosságának felzárkóztatása az oktatás, képzés, szociális ellátás, egészségügy, foglalkoztatás, lakhatás területén. Ennek érdekében közösen lépnek fel a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzattal a megyei szintű koordinációs és konzultációs rendszer kialakítása érdekében azért, hogy a felzárkóztatás-politikai együttműködések ne csak országos és helyi, hanem a közigazgatás következő szintjén, a megyei szinten is kialakuljanak, rendszeressé váljanak, és esélyteremtő módon hassanak vissza a Bács-Kiskun megyei lakosok életére, növelve a szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférést.

A Fórum tagjai a további részcélokat állapították meg:

- új együttműködések generálása a megyei szinten jelentkező, az esélyegyenlőséget és felzárkóztatást érintő speciális problémák megoldására, szolgáltatáshiányok kiküszöbölésére;
- megyei szinten a hátrányos helyzetű célcsoportokat érintő beavatkozások összehangolása.

A Fórum koordinációs és szemléletformálási tevékenységet lát el, mellyel hosszú távon járul hozzá a megyei cselekvési tervek megvalósíthatóságához. A Fórum fejlesztési irányokat javasol, ajánlásokat fogalmaz meg a települési szinten jelentkező hiányok megoldására.

Tagjai:

- Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat
- Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal
- Nők a Nemzet Jövőjéért Egyesület a Bács-Kiskun Megyei Család, Esélyteremtési és Önkéntes Ház fenntartó szervezete
- Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság
- Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Bács-Kiskun Megyei Kirendeltsége
- Bács-Kiskun Megyei Kereskedelmi és Iparkamara
- Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Bács-Kiskun Megyei Szervezete
- Bács-Kiskun Megyei Kórház, a Szegedi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar Oktató Kórháza
- Kecskeméti Görögkatolikus Egyház Szervezőlelkészége
- Bács-Kiskun Megyei Cigány Önkormányzat
- Bács-Kiskun Megyei Horvát Önkormányzat
- Bács-Kiskun Megyei Német Önkormányzat
- Akasztó Község Önkormányzata
- Tass Község Önkormányzata
- Dunafalva Község Önkormányzata
- Kiskunmajsa Városi Önkormányzat
- Sükösd Roma Nemzetiségi Önkormányzat
- Bányai Roma Nemzetiségi Önkormányzat
- Mélykúti Roma Nemzetiségi Önkormányzat
- Kiskőrösi Tankerületi Központ
- Kiskunhalasi Szakképzési Centrum
- Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete
- Jászszentlászlói Egyesület
- Magyar Máltai Szeretetszolgálat Dél-Alföldi Regionális Központ
- Tudás és Életmód Innovatív Alapítvány
- Védőháló Karitatív Közhasznú Egyesület
- Bács-Kiskun Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottság
- Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés Jogi, Ügyrendi és Nemzetiségi Bizottság delegáltja

- Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés Terület- és Vidékfejlesztési Bizottság delegáltja
- „Együttműködés a helyben foglalkoztatásért – Bács-Kiskun megyei foglalkoztatási- és gazdaságfejlesztési együttműködés” TOP-5.1.1-15-BK1-2016-00001 delegáltja
- Egészségügyi, Gyermekjóléti és Szociális Intézmény
- Bács-Kiskun Megyei Turizmusfejlesztési és Marketing Nonprofit Kft.
- Majsza Lapnyomda Bt.

A Bács-Kiskun Megyei Felzárkózási Fórum tagsága bővíülhet.

SWOT-analízis

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fiatalosabb korstruktúra ▪ Emelkedő népességszám ▪ Etnokulturális különbségek, sajátosságok ▪ Sok tehetséges fiatal ▪ Erős családi kötődés ▪ Működő felzárkózási modellek, kezdeményezések, támogatott projektek ▪ Erős megyei cigány érdekvédelmi képviselő a Közgyűlésen belül ▪ Érintettek, érdekeltek nyitottsága, formális együttműködése a felzárkózásra 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Személyes felelősségvállalás hiánya ▪ Tervek, célok hiánya ▪ Átgondolt családtervezés hiánya ▪ Gyermekszegénység, szegénység, társadalmi egyenlőtlenségek ▪ Alulképzettség, alulfoglalkoztatás ▪ Drogfogyasztás ▪ Szegregáltság ▪ Többgenerációs munkanélküliség ▪ Családi normák a társadalmi elvárásokkal szemben ▪ Életvezetési ismeretek hiánya ▪ Rossz egészségi állapot ▪ Reményvesztettség, tehetetlenség
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nagy számú munkavállaló korú népesség ▪ A cigányok munkaerő-piaci hátránya mérséklődik ▪ A tartósan munkanélkülinek számítók aránya csökken ▪ A foglalkoztathatóság fejleszthető ▪ A cigány társadalom változásban van; a tradicionális modell új változatokkal bővíül ▪ Roma nők aktívabb, széleskörűbb szerepvállalása ▪ Megyei kezdeményezés a cigány felzárkózás koordinálására ▪ A felzárkózás segítésének intézményesülése ▪ A felzárkózás kormányzati szintű támogatása 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hátrányos helyzet generációkon keresztül öröklődik ▪ Értékrendjük miatt passzív magatartásformákat követnek ▪ Az anyagi javakban nyújtott támogatásokat értékelik ▪ Szociális és kulturális különbségek ▪ Esetenként a szak-, felnőttképzés nem kerül összhangba a munkaerőpiac igényeivel ▪ Szolgáltatásokhoz való egyenlőtlen hozzáférés ▪ Jogalkotás ▪ A többségi társadalom és a cigányság egymás iránti előítéletei ▪ A nem megfelelő módszer, tevékenység kiváltja a célcsoport ellenállását. Nem lesznek partnerek a megvalósításban ▪ A felzárkózást segítő programok, kezdeményezések pályázati rendszerben történő finanszírozása

Felzárkózási projektek tapasztalatai

A Program megalapozása során a vizsgálat tárgyát képezte a cigányok, a roma nemzetiségi önkormányzatok számára az elmúlt évtizedben elérhető felzárkózási pályázati lehetőségek, az ezekre benyújtott projektek, valamint a projektek megvalósítási időszakában szerzett eddigi tapasztalatok. A vizsgálat nem teljes körű, a legjelentősebb felzárkózást segítő programokat érintette.

Az Integrált szociális jellegű városrehabilitációs akciók megvalósítására kiírt DAOP 5.1.1-2f pályázati felhívás keretében Bács-Kiskun megyében két projekt kapott kedvező támogatói döntést 2010-ben. Kalocsán a Kalocsa Szőlők városrész integrált szociális városrehabilitációja 168.804.900 Ft, Kiskunfélegyházán pedig a Majsai úti lakótelep szociális rehabilitációja 402.500.700 Ft támogatással valósulhatott meg.

A 2007-2013. évi ciklusban a Társadalmi Megújulás Operatív Program keretében a Komplex telep-program (komplex humán szolgáltatás hozzáférés biztosítása) elnevezésű, TÁMOP-5.3.6-11/1 kódszámú pályázati konstrukcióval lehetett felzárkóztató projektet megvalósítani, mely lehetőséggel Bács-Kiskun megyében a bajai és a kiskunfélegyházi önkormányzat élt. A támogatás célja a szegregált lakókörnyezetben, mélyszegénységben élő hátrányos helyzetű emberek társadalmi felzárkózásának és integrációjának segítése. Célcsoportja a telepeken és telepszerű lakókörnyezetben élők voltak.

Baján 4 konzorciumi partner 150 millió Ft támogatásból valósította meg a projektet 2015-ben, melynek gerincét két Csillag Szolgáltató Pont kialakítása (egyik külterületen, a tanyavilágban), öt féle felzárkóztató, valamint szakmát adó képzés megvalósítása, egészségügyi szűrővizsgálatok, valamint a cigány kultúra gyermekekkel való megismertetése adta. A projektbe bevont személyek a képzések mellé megélhetési támogatásban részesültek, elhelyezkedni csupán öt-hat fő tudott, így a megvalósítók megfogalmazása szerint e tekintetben mérsékelt sikerről lehet beszélni. Baja Város a 2014-2020. pályázati ciklusban már nem nyújtott be támogatási kérelmet a felzárkóztató tevékenységük finanszírozására. A helyiek megítélése alapján a külterületi Csillag Szolgáltató Pont ma is jól működik.

A kiskunfélegyházi projekt (150 mFt támogatás) az Alpári út 1. - Délibáb utca szegregátumban valósult meg. A programelemek közül az egyik legsikeresebbnek a 4 témából álló (konfliktuskezelési, életvezetési, szülői szerepek erősítése és drogprevenciós tréning) tréningorozatot tartják, mely sikert a tréner felkészültségének és hozzáállásának tulajdonítják. Maradandó eredményt egy közösségi rendezvénnyel értek el, melyből létrejött a Csillagfesztivál elnevezésű, ma már hagyományos megyei szintű roma kulturális rendezvény. A Csillag Szolgáltatópont a projekt legfontosabb színtere volt, amit a projekt lezárását követően is fenntartottak. Azonban látogatottsága a nem megfelelő intézményvezetésre visszavezethető okból visszaesett. Most új alapokra helyezik a Szolgáltatópont működését.

A projekt zárásakor azt állapították meg, hogy számos eredménye (Csillag Szolgáltatópont létrehozása, a roma közösség megszólítása) ellenére a projekt nem tudott érdemi választ adni a fiatalokra leselkedő drogvészelyre és korai iskolaelhagyásra. Ezt felismerve, a következtetéseket levonva, az előző időszak tapasztalatait ténylegesen felhasználva, és a lehetőségekkel élve a 2014-2020. pályázati ciklusban két úton indultak el a cigány nemzetiségűek felzárkózását segítő. TOP keretében „Új csillag születik – Komplex környezet-és egészségfejlesztési program Kiskunfélegyházán” elnevezéssel 3 éves programot valósít meg az önkormányzat, amelyet kiegészít a „Kiskunfélegyháza – Bankfalu újjászületik” elnevezésű, 2018. december 1. napjával indult program. Ebben a droghasználattal szemben

valós alternatívát kínálnak, a sportot. Közös időtöltésre sportparkot hoznak létre. Emellett a Bari Shej – Nagylány projekt keretében egy speciális célcsoporttal intenzívebben foglalkoznak.

Míg a megelőző pályázati ciklusban komplex felzárkózást segítő programokat támogattak, addig a jelenlegi Széchenyi2020 program keretében elkülönítve jelennek meg az infrastrukturális és a humán programelemek. A külön pályázati intézkedések maguk után vonták annak a veszélyét, hogy mind időben, mind térben egymástól eltérnek a programok. Nem lesznek koherensek egymással.

A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat ezt a problémát tompította azzal, hogy felvállalta a projektek koordinálását. Összehangolta a projektek ütemezését és szakmai tartalmát.

2014-2020. között a Széchenyi2020 program kereti között az alábbi lehetőségek nyíltak a felzárkózásra:

- TOP-4.3.1-15-BK1 - Leromlott városi területek rehabilitációja („Hard projektelemek”)
- TOP-5.2.1-15-BK1 - A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex programok („Soft projektelemek”)
- EFOP-1.4.4-17 - Bari shej - Nagylány (Roma lányok továbbtanulási esélyeinek növelése)

Ezek alapelveiben nem sokban térnek el az előző lehetőségektől. Nagy különbség viszont, hogy a korábbi komplex telep-programokkal ellentétben a most futó konstrukciókban elkülönülnek a hard és a soft projektelemek.

A leromlott városi területek rehabilitációja beavatkozásainak alapját az érintett városrészek lakófunkciójának erősítése, meglévő funkcióinak bővítése, fejlesztése, szociális, közösségi és közterületi funkciók kialakítása képezi. Az akcióterület a szegregált, illetve a szegregációval veszélyeztetett területekre terjed ki. A lakófunkciót erősítő tevékenységek a társasházi, lakásszövetkezeti tulajdonban lévő lakóépületek korszerűsítése, felújítása, vagy szociális bérlakások kialakítása, korszerűsítése, komfortosítása. Lehetőség nyílik közösségi épület, illetve kültéri közösségi tér kialakítására, fejlesztésére.

A TOP-5.2.1 az előző konstrukcióval összhangban, azt kiegészítve a leszakadó és leszakadással veszélyeztetett városi területeken élők közösségi és egyéni szintű társadalmi integrációját szolgálja az előző ciklus komplex telep-programjához hasonló széles körű tevékenységi körök segítségével.

A kettő projekt egy településen együtt, párhuzamosan valósulhat meg. Megvalósítás alatt álló projektek:

Megvalósító	Leromlott városi területek rehabilitációja (TOP-4.3.1-15-BK1)			A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex programok (TOP-5.2.1-15-BK1)	
	Projekt címe	Projekt teljes költsége (eFt)	Indikátor -vállalás (lakóegység)	Projekt címe	Projekt teljes költsége (eFt)
Kiskunfélegyháza Város Önkormányzata	Kiskunfélegyháza-Bankfalu újjászületik	307 000	11	"Új csillag születik" - Komplex környezet- és egészségfejlesztési program Kiskunfélegyházán	93 355

Kiskunhalas Város Önkormányzata	Szegregált városrészek felújítása Kiskunhalason	499 999	64	Együtt egymásért Kiskunhalason	150 000
Kunszentmiklós Város Önkormányzata	Kunszentmiklós-Tasskertes újjászületik	70 000	7	Tasskertes társadalmi integrációja Kunszentmiklóson	30 000
Lajosmizse Város Önkormányzata	Leromlott városi területek rehabilitációja keretében Lajosmizse szociális bérlakásainak felújítása és közösségi ház létrehozása	100 000	6	Szegregált területen élők társadalmi együttműködését erősítő helyi szintű komplex programok Lajosmizsén	60 000
Szabadszállás Város Önkormányzata	Leromlott városi területek rehabilitációja Szabadszálláson	385 000	14	Komplex programok Szabadszálláson a társadalmi együttműködés erősítéséért	116 000
Összesen		1 361 999	102		449 355

Kiskunhalas Város Önkormányzata szegregált városrészek felújítását célzó projektje hangsúlyosabb a többinél, sikeres megvalósítása kulcsfontosságú a megyei eredményességmérési indikátor-vállalások teljesítéséhez, hiszen ez önmagában 64 lakóegységet (93 %) jelent Bács-Kiskun megye Integrált Területi Programban tett 69 lakóegységnyi vállalásából. A megyében megvalósuló hasonló projektek összes vállalásának is a 63 %-át teszi ki.

Az akcióterületekre vonatkozóan Projekt-előkészítő tanulmányok készültek. A TOP-5.2.1 projektek vonatkozásában pedig már rendelkezésre állnak a Közösségi Beavatkozási Tervek. A TOP-4.3.1 projektek részletesebb Megvalósíthatósági Tanulmányainak készítése még folyamatban van.

Ezen projektek akcióterületei a megyében ismert 49 szegregátumból 14-et ölelnek fel. Ezek közül is csupán egy az (Kiskunfélegyháza Alpári út 1. - Délibáb utca szegregátum), amit már az előző pályázati ciklusban is fejlesztés alá vontak. Az integrált szociális jellegű városrehabilitációs projektek akcióterületein 2011 óta nem történik projekt szintű felzárkózás annak ellenére sem, hogy a TOP-5.2.1 felhívás értelmében a ROP-ok keretében szociális célú városrehabilitációs célra támogatást nyert projektek akcióterületei, valamint a TÁMOP-5.3.6 Komplex telep-program felhívásain támogatást nyert városi projektek akcióterületei jogosultak a TOP-ban pályázni a KSH-s szegregátumokon kívül.

A fentiek és a tapasztalatok alapján sokkal több településen lenne szükség felzárkózást segítő programokra, több önkormányzat vehetne részt kezdeményezőként ilyen jellegű pályázatokban. Azonban a település vezetők többsége nem kíván ezzel a problémával foglalkozni. Más területek fejlesztését fontosabbnak tartja. E mögött település politikai okok állnak. A nagyobb szavazóbázist jelentő társadalmi rétegeknek próbálnak kedvezni. A többség ellenállását, nemtetszését elkerülendő a felzárkózást segítő kezdeményezéseket nem vállalják fel. Nem érdekeltek emiatt konfliktus helyzetbe kerülni választóikkal.

A Bari shej – Nagylány (EFOP-1.4.4-17) program célcsoportja a valamilyen lemorzsolódási kockázattal vagy tünettel rendelkező 10-18 éves általános vagy középiskolás lányok, az ő családtagjaik, valamint a korai iskolaelhagyással veszélyeztetett nem roma lányok közül kerül ki. A hátrányokkal küzdő roma lányok iskolai lemorzsolódásának csökkentését, valamint ehhez

kapcsolódóan a továbbtanulási esélyeik növelését célozza. Megvalósítás alatt álló projektek a megyében:

Település	Megvalósító	Projekt címe	Támogatás (eFt)
Kiskunhalas	Civilek a Jövőért Alapítvány	Roma lányok esélyeinek növelése közösségi és kompetenciafejlesztő tevékenységekkel	30 000
Baja	CSÁCSÉ ROM Cigány Kulturális Egyesület	Bari Shej - Roma lányok továbbtanulási esélyeinek növelése Baján	29 978
Lakitelek	Csillag-Ász Regionális Alapítvány	Tanulással határ a csillagos ég!	29 999
Kiskunmajsa	Kisködmön Alapítvány	Sárga rózsa	30 000
Kiskunfélegyháza	Kiskunfélegyháza Város Roma Nemzetiségi Önkormányzata	Roma lányok továbbtanulási esélyeinek növelése Kiskunfélegyházán	29 978
Kiskunmajsa	Közös Jövő Egyesület	Kali Sara nyomában	30 000
Kecel	Salome Érzőszív Alapítvány	Roma lány boldogulj az életben!	30 000
Szank	Szanki Talentum Alapítvány	T' aves baxtalo - Légy szerencsés!	30 000
Kiskőrös	Sziromnyi Művészeti és Oktatási Egyesület	"Luludya - Virágok"	29 958
Összesen			269 913

Az elmúlt 10 évre visszatekintve látható, hogy a szolgáltatás típusú projektek, projektelemek egyre nagyobb hangsúlyt kapnak.

Az előbbieken felsorolt futó projektek esetében még kevésbé lehet az eredményekről, mint inkább a megvalósítás korai tapasztalatairól beszélni.

A korábbi komplex telep-programokkal szemben a hard és a soft projektelemek külön pályázati felhívásokban történő elkülönítése a tapasztalat szerint nem szerencsés. Ezeknek ugyan együtt, kart-karba öltve kellene megvalósulniuk, azonban a gyakorlatban a projektek ütemezése a támogatási döntés kihirdetése miatt időben elcsúsztak egymástól. A közösségfejlesztő, szociális programelemek javában folynak, de a terv szerint ezeknek helyet adó közösségi terek kialakítása elmaradásban vannak.

Az akcióterületekkel kapcsolatos probléma, hogy a 2011. évi népszámlálási adatokon alapuló szegregátum lehatárolás automatizáltsága és avultsága miatt a szegregátumok társadalmi státusza részben már megváltozott. Egyes területei felzárkóztak, míg más területei továbbra is alacsony státuszúak maradtak. Ilyen esetben a felzárkózott részen már nem indokolt az egyéni fejlesztési tervek készítése.

Félreértésre ad okot, hogy a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet, a pályázati felhívás és a KSH szegregációs adatszolgáltatása együttes áttekintése esetén sem egyértelmű a „szegregátum” szó jelentése. Uthalhat csak a szegregált területekre, de vonatkozhat gyűjtőfogalomként a szegregált területekre és a szegregációval veszélyeztetett területekre egyaránt.

Nehézséget jelent, hogy a lakcímnnyilvántartás adatai nem követik a valós lakhatási viszonyokat. Sok esetben hiába van a célcsoport-tagoknak bejelentett lakcíme a szegregátum valamely lakóegységében, a valóságban nem ott tartózkodnak, így egyéni fejlesztési terv készítése és legfőképp annak 3 havonkénti felülvizsgálata, lezárása esetükben nem lehetséges.

A pályázati források csak a szociális bérlakások felújítását leszik lehetővé. A magántulajdonban lévő lakások állapotának javítására is igény mutatkozik.

További nehézséget jelentenek a már folyamatban lévő, Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program keretében megvalósuló projektek, melyek a célcsoport egy részét már bevonták az egyéni fejlesztési tervek megvalósításával járó tevékenységekbe.

A rövid, 1,5-3 éves projekteknek nincs folytonossága, állandósága. Előzmény nélkül, kampányszerű módon kínálja a sok és sokféle szolgáltatását a célcsoport számára komoly indikátor elvárások mellett. Ők ezt tehernek érzik. Lassan hangolódnak rá, lassan válnak motiválttá, lassan tapasztalják meg a projektelemek pozitív hatásait. Mikor azonban ez megtörténik, a projektnek vége, is ismét magára hagyottnak érzi magát.

A pályázati programok sikere függ a települési és a nemzetiségi önkormányzat együttműködésétől. Eredményesebb egy projekt, ha a nemzetiségi önkormányzat is szerepet kap a megvalósításban.

Jövőkép

Bács-Kiskun megye társadalma egységes, nemzetiségi el- és befogadóak egymással szemben. Az együttműködésük magától értetődő a közös élettér kialakításában, az együttélésben. A közösségek önszervezők, a népesség öngondoskodó. Mindenki számára adott az emberhez méltó, élhető lakókörnyezet. A megfelelően képzett emberek munkával szerzik meg a megélhetésükhöz szükséges jövedelmet.

Célrendszer

Átfogó célok

- Társadalmi kirekesztettség mérséklése
- Szegénység, leszakadás újratermelődésének megakadályozása
- A megyei összetartozás erősítése, az egymás iránti előítéletek mérséklése, a bizalom erősítése
- Aktív társadalmi szerepvállalás, személyes felelősségvállalás erősítése
- A célcsoport bevonása a tervezésbe, végrehajtásba, értékelésbe; közösségi tervezés
- A szegregált lakókörnyezetben, mélyszegénységben élő hátrányos helyzetű emberek társadalmi felzárkózásának és integrációjának segítése

- A születéskor várható élettartam növelése

Tematikus célok

Életmód, egészség

- Egészségfejlesztés, prevenció
- Megfelelő kora gyermekkori szocializáció biztosítása

Oktatás

- A korai iskolai elhagyás, lemorzsolódás csökkentése
- Cigány népesség képzettségi szintjének emelése
- Versenyképes, munkaerő-piac által keresett szakképesítések megszerzése

Foglalkoztatás

- Cigány népesség nagyobb arányú foglalkoztatása
- Nők nagyobb arányú foglalkoztatásba vonása
- A közfoglalkoztatással szemben a nyílt munkaerő-piacon történő foglalkoztatás arányának növelése
- A nagyobb foglalkoztatási biztonságot és keresetet eredményező foglalkoztatási formák elérhetővé tétele

Életkörülmények, lakhatás

- Szegregáció csökkentése
- Lakhatási körülmények javítása
- Lakhatás biztosítása

Célcsoport

- Elsődleges célcsoport a Bács-Kiskun megyei mélyszegénységben élő, hátrányos helyzetű cigány népesség. Akik maguk is tenni akarnak saját és családjuk érdekében. Ez a célcsoport részéről személyes kezdeményezést, részvételt feltételez. Az elsődleges célcsoporton belül körvonalazódtak azok a korcsoportok, társadalmi csoportok, akikre a Program szükségszerűen nagyobb figyelemmel fókuszál: korai gyermekkoriak; iskoláskorú gyermekek és fiatalok; 10-20 éves lányok, fiatal nők; fiatal szülők.
- Közvetett célcsoport a társadalom egésze, akik probléma megismerése, megértése, befogadó hozzáállása nélkülözhetetlen az elsődleges célcsoport integrációjához.

Prioritások azonosítása

A cigány közösségek önszervező, öngondoskodó és együttműködési készségének kibontakoztatása

A Program a helyzetelemzésben feltárt problémák megoldására tett javaslatokat tartalmazza, melyek csupán egy, a cigány közösségek önszervező, öngondoskodó és együttműködési készségének kibontakoztatása prioritás köré szerveződnek.

A felzárkózást velük együtt tud megvalósulni. A Program feladata az ő képessé tételük a változtatásra.

A célkitűzéseknek megfelelően meghatározott alábbi intézkedésekben szükségesnek tartott tevékenységek projektcsomagokban kerültek megfogalmazásra. Ezek között helyet kapnak a megyében már működő, modellértékű, jól bevált gyakorlatok. Az építkezés alapkövei rendelkezésre állnak.

- Társadalom érzékenyítése
- Közösségfejlesztés, nevelés
- Oktatáshoz való hozzáférés és az eredményes iskolai részvétel javítása
- Foglalkoztatás, foglalkoztathatóság javítása, munkahelyteremtés
- Lakhatási körülmények javítása
- Felzárkózást segítő intézményrendszer

A megvalósítandó feladatok tervezésénél kettős szempontrendszert célszerű figyelembe venni.

Egy több évtizedes folyamat nyomán - részben etnikulturális különbségek miatt – kialakult helyzeten történő változást nem lehet egyik évről a másikra elérni. Generációs problémák megoldása generációs időtávokat vehet igénybe. Sem a cigány népességtől, sem pedig a többségi társadalomtól nem lehet gyors szemléletbeli, hozzáállásbeli, gondolkodásmódbeli változást, fejlődést elvárni. Az előítéletek mérséklése, a bizalom erősítése hosszú folyamat. Ebben a helyzetben minden érintettnek, szereplőnek türelmesnek kell lennie. Időt kell hagyni a fejlődési, tanulási, szocializációs folyamatok beérésének.

Ugyanakkor a közép, vagy hosszú távú, átfogó egyéni célok kitűzése a cigány népesség számára eleve kudarcra ítéli a felzárkózási kezdeményezéseket. Etnikai sajátosságaiból – a jelenben élnek - kifolyólag az egyes személyeknél az egy lépést előre módszert célravezető alkalmazni. Olyan rövid távú, belátható feladatokat, célokat érdemes felkínálni, amelynek elérése gyors sikerélménnyel, akár kézzelfogható eredménnyel kecsegtet.

Intézkedés csoportok

Társadalom érzékenyítése

Sikeres társadalmi felzárkózási folyamat nem lehetséges befogadó közeg nélkül. Hova integrálódjanak, ha nincs kihez kapcsolódni a többségi társadalom csoportjaiban? Éppen ezért kell az integráció eszközeinek meghatározásakor, a folyamat során a befogadó népesség szempontjait is figyelembe venni.

Felzárkózási Program megvalósításának alapfeltétele, hogy a helyzetelemzésben feltárt alapállapotot a célcsoport, a döntés-előkészítő szakemberek, a politikai- és szakmai döntéshozók, a közfeladatokat ellátó hivatali dolgozók, valamint a civil szervezeti munkatársak egyaránt problémának azonosítsák, és ebben maguk részére feladatot, felelősséget lássanak. Hiszen ők is aktív részesei, kivitelezői, befolyásoló tényezői a sikeres felzárkózási folyamatnak, az általános társadalmi normák elfogadtatásának.

Megvalósítandó fejlesztések

<i>Közös ügyünk – társadalmi érzékenyítés</i>	
A projektsomag célja	A többségi társadalom és a cigány nemzetiségűek közötti párbeszéd elindítása. Érzékenyítés a társadalmi felzárkózás problémakörére.
A projektsomag rövid tartalma	<p>Témafelvető, érzékenyítő kampány. A cigány nemzetiség etnikai jellemzőinek, kulturális értékeinek, helyzetének bemutatása. A cigány népesség és a többségi társadalom számára: egymást megértése, a közös nevezők megtalálása a mindkét fél által elfogadott értékek mentén. A cigány kultúrában ilyen értékek a művészetük, konyhájuk, összetartó családmodelljük.</p> <p>Az eddigi gondolkodást jellemzi a kölcsönös bizalmatlanság, az agresszió, előítéletek, amelyek felszámolásáért mindkét oldalon sokat kell még tenni, egyszerűen azért, mert ez az egyik alapja a fenntartható társadalmi és gazdasági fejlődésnek. Felelősségtudat ébresztése a hátrányos helyzetűvé vált cigányokban, cigány népességben, hogy tudatosabb életvezetésre, magatartásra lehessen őket ösztönözni.</p>
Célcsoport	Bács-Kiskun megye lakossága
Tervezett ütemezés	2019 – 2027.
Végrehajtás módja	Pályázati rendszerben
Végrehajtásért felelős szervezet	Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat

<i>Döntéshozók, ügyintézők, szakemberek érzékenyítése a hátrányos helyzetűek felé</i>	
A projektsomag célja	Cigánysággal kapcsolatba kerülő döntéshozók, ügyintézők, szakemberek érzékenyítése a hátrányos társadalmi csoportok helyzete, problémái felé.
A projektsomag rövid tartalma	<p>Egy település szintű probléma megoldása alól a településvezetők, települési döntéshozók sem vonhatják ki magukat. Nem minden probléma, megoldási tevékenység hárítható át más szervezetekre. A probléma felismerésben a település vezetők is segítségre szorulnak, mint ahogy magának a célcsoportnak a szemét is a felzárkózási program keretében kell felnyitni.</p> <p>Munkája során szinte minden hivatali ügyintéző kapcsolatba kerül hátrányos helyzetű csoportokból kikerülő ügyféllel, aki valami oknál fogva kiemelt figyelmet, türelmet érdemel. Számukra játékos foglalkozás formában lehet betekintést engedni az ügyfelei életébe. Ebben a játékban bárki kipróbálhatja, mire is elég a segélyből, családi pótlékból, GYES-ből, alkalmi munkából szerezhető jövedelem.</p> <p>A hivatali ügyintézők megismertetése a cigány nemzetiségűek viselkedésbeli jellemzőivel, szokásaival tájékoztató előadás keretében. Ezek ismeretében oldható a cigány ügyfelek feszültsége, együttműködővé válnak.</p>

	A hivatali ügyintézés gördülékenysége érdekében cigány referensek (hatósági ügyintézők) alkalmazása indokolt.
Célcsoport	Helyi önkormányzatok, állami és önkormányzati intézmények, civil szervezetek
Tervezett ütemezés	2019 – 2027.
Végrehajtás módja	Pályázati rendszerben
Végrehajtásért felelős szervezet	Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat

<i>Cigány érdekérvényesítés, képviselet fejlesztése</i>	
A projektsomag célja	A cigány vezetők felé megrendült bizalom visszaállítása az alkalmasságuk, hatékonyságuk fejlesztésével. A cigány népesség képviseletére kijelölt személyek felkészítése az eredményes feladatellátásra.
A projektsomag rövid tartalma	Cigány nemzetiségi vezetők felkészítése, képzése, hogy képessé váljanak az érdekérvényesítésre, megfelelően tudják képviselni a választóikat, ismerjék az ügymeneteket. Kommunikációs és retorikai ismeretek átadása. Asszertív kommunikációs készségek fejlesztése. A képviselők számára kötelező egy napos képzés tartalmi kibővítése, időkeretének növelése. Ösztönözní őket arra, hogy példamutatásként maguk is legalább középfokú végzettséget szerezzenek. Minden cigány közösségben vannak hangadó személyiségek, akikre a többiek odafigyelnek, hallgatnak rájuk, számít a véleményük. A társadalmi érzékenyítésbe célszerű az ő bevonásuk. Ehhez azonban ők is felkészítésre szorulnak.
Célcsoport	Cigány nemzetiségi önkormányzatok képviselői, elnöke; cigány népesség
Tervezett ütemezés	2019 – 2021.
Végrehajtás módja	Pályázati rendszerben
Végrehajtásért felelős szervezet	Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat

Közösségfejlesztés, nevelés

Az intézkedés a szocializációs és szocio-kulturális hátrányok leküzdésében kíván támogatást nyújtani.

A tapasztalatok alapján a cigány népesség körében az otthoni környezet jó esetben a Maslow-piramis alsó szintjét, a fiziológiai szükségleteket tudja biztosítani. A többi szükséglet segítséggel kell felépíteni (alápincézni). A projektsomagok a fiziológiás szükségletek kielégítésének hiányosságait pótolják, valamint a biztonságot, kiszámíthatóságot próbálják megteremteni a célcsoport számára. A felzárkózási folyamatában ennek azért van kiemelt jelentősége, mert amíg az alapszükségletek nincsenek kielégítve, addig az emberek nem tudnak a következő szintre lépni. Előbb az emberi méltósághoz kell hozzásegíteni őket, ezután lehet egyéni célokat kitűzni eléjük, elvárásokat támasztani feléjük.

A beavatkozásoknak nem szándéka megfosztani őket a kultúrájuktól. Azonban figyelembe kell venni, hogy egy nemzetiség kultúrájának új dolgok is részévé válhatnak.

Fontos, hogy rendszeres foglalkozásokon a gyermekeket és a felnőtteket is érintő kérdésekben szakemberektől kapjanak válaszokat arra, hogy mit miért érdemes tenni, illetve döntéseiknek, választásaiknak milyen következményei lehetnek. A beszélgetések során kicsit „kívülről” szemlélhetik a saját helyzetüket, ami a jövőjük tervezésében később hasznosíthatnak. Ezen beszélgetéseket már a legkisebb gyermekek esetében fontos elkezdni, akár a tisztálkodás, a tiszta környezet fenntartása, az egészséges életvitel kérdéseivel.

Megvalósítandó fejlesztések

Cigány Közösségi Ház	
A projektsomag célja	<p>Cigány Közösségi Ház (Mentorház, „Melengető”) kialakítása a szegregált, szegregációval veszélyeztetett, illetve a cigány népesség által sűrűbben lakott településrészen.</p> <p>Itt nyílik mód az iskola előtti, utáni foglalkozásokra, internetre, a kulturált viselkedés és egyéb, a társadalomban egyértelmű együttélési szabályok elsajátítására. Mint például az étkezés késsel-villával, ruhamosás, tisztálkodás, WC használat, öltözködés. Ebben a házban és környezetében azt is megtanulható, hogy hogyan lehet és kell rendben tartani a lakást, kertet, lakókörnyezetet.</p> <p>Fontos helye kell, hogy legyen a hétvégén és napközben csellengő, lógó gyerekek foglalkoztatására, felzárkózására. Megtanulhatják a mai kor technikai eszközeinek használatát, elsajátíthatják a háztartási, kerti gépek működtetését.</p> <p>Egészségügyi helyiségben az alapvető higiénias alapok is elvégezhetők, megtanulhatók.</p> <p>A ház ad otthont a helyi közösségi kezdeményezéseknek, programoknak, felzárkózási programelemeknek.</p>
A projektsomag rövid tartalma	<p>A Cigány Közösségi Ház megvásárlása, átalakítása, felújítása, berendezése.</p> <p>Az épülettel szemben támasztott minimális követelmények: Legalább 80 főt befogadó közösségi tér; kisebb, csoportfoglalkozásokra alkalmas termek, ügyfélfogadásra alkalmas szobák, teakonyha, fürdésre alkalmas higiénias helyiségek, mosó helyiség, számítógépes terem. Az épülethez tartozhat szociális mintakert, közösségi kert, játszótér, szabadidőpark, sportpálya.</p> <p>Az épület felszereltségével szemben támasztott minimális követelmények: rendezvényszervezéshez szükséges technikai eszközök (hangosítás, kivetítés), nagy teljesítményű mosógép, szárítógép, tűzhely, sütő, mikrohullámú sütő, hűtőgép, számítógépek internet hozzáféréssel, nyomtató, televízió.</p> <p>Az ingatlan az önkormányzat tulajdonában áll, azonban a működtetésben szerepet kell adni a közösségnek.</p>

	<p>Nyilvános, bárki számára önkéntes alapon elérhető szolgáltatásoknak ad helyet.</p> <p>A közösségi ház működése során lehetőséget ad az alapvető háztartási berendezések használatának elsajátítására, valamint az alapvető személyi higiéniai tevékenységek elvégzésére, ezzel elkerülve a célcsoport higiéniai állapota miatti megszégyenülést.</p> <p>Szociális chek-point: A gyerekek szociális asszisztens segítségével naponta tisztálkodhatnak, tiszta ruhát kaphatnak. Szükség esetén étellel látják el. Ez a pont biztosítaná, hogy a gyermekeknek az iskolán túl, legyen még egy olyan hely az életükben, ahol a szülői ház gondoskodását magukon érzik.</p>
Célcsoport	Hátrányos helyzetű népesség, helyi önkormányzatok, civil szervezetek
Tervezett ütemezés	2019-2027.
Végrehajtás módja	Pályázati rendszerben
Végrehajtásért felelős szervezet	Helyi önkormányzatok

<i>Cigány Közösségi Programok</i>	
A projektsomag célja	<p>A Cigány Közösségi Ház (Mentorház, „Melengető”) működtetése, tartalommal történő megtöltése.</p> <p>Abban kell támogatni a cigány lakosságot, hogy valós közösség alakuljon ki, amely akár az önkormányzat segítsége nélkül is működtetni képes, fenn tudja tartani azt. Saját maguk szerveződjének egy erős közösségbe. El kell érni, hogy a közösségi ház szolgáltatásainak igénybe vétele, a programok látogatása életvitelük részévé váljon.</p> <p>A programok célja megláttatni a cigány nemzetiségűekkel, hogy nem a származásuk, hanem a nekik tulajdonított életforma az, ami elítélendő a többségi társadalom számára.</p> <p>A programokon keresztül - figyelembe véve, hogy minden fejlődhet - a társadalmi együttélés szabályai és a jövőbeli gondolkozás tanítása, a hátrány kompenzáció, az általános mentorálás, az iskolai előmenetel támogatása, a közösségi összetartozás fejlesztése a cél.</p> <p>A Ház a szabadidő értelmes eltöltésére nyújt alternatívát.</p> <p>A Ház működtetése állandó szociális asszisztens, mentor állandó jelenlétével, a közösségi programok szakemberek bevonásával valósulna meg. A célcsoport számára fontos, hogy segítők folyamatosan köztük legyenek: jelenlét program.</p>
A projektsomag rövid tartalma	<p>A programoknak a Cigány Közösségi Ház, illetve szabadtéri közösségi tér ad otthont. A programok nyilvánosak, bárki számára önkéntes alapon elérhető szolgáltatások.</p> <p>Programcsomag igény szerint:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Intézményi viselkedési kultúra elsajátítása előadás sorozat ▪ Kulturális programok helyben, külső helyszíneken

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hagyományörző foglalkozások - élményszerű tapasztalás ▪ Identitást erősítő programok ▪ Kirándulások ▪ Gyermektáborok ▪ Roma nyelvoktatás ▪ Feszültségkezelési technikák tréning gyermekeknek ▪ Konfliktuskezelési technikák tréning felnőtteknek ▪ Bűnmegelőzési előadások ▪ Drogprevenációs előadások, foglalkozások ▪ Motivációs előadások: Olyan cigány emberek példaállítása, akik elérték eddig valamit a társadalomban. Hiteles, referencia személyek bemutatása. Olyanokat, akik nem elérhetetlen távolságba jutottak a gyökereiktől, hanem akik életútjáról elhíhető bárki számára, hogy tenni akarással, öntevékeny módon ő is elérheti. <p>Nevelési feladatok:</p> <p>Kora gyermekkori fejlesztések (0-3 éves korig): A Biztos Kezdet Gyerekház módszertanának adaptálása a Cigány Közösségi Ház működésére állami finanszírozású feladatellátásként. Kora gyermekkorban nyújtott támogatások, befektetések térülnek meg a legnagyobb arányban. Ebben az életszakaszban kevés segítséget kapnak a családok. A napközbeni gyermekellátásoknak alapvető szerepük van a korai szocializációban, de ugyanolyan lényegesek a szülők munkába állásához is. Viszont, kistelepüléseken általában nincs bölcsőde, de ha van, oda elsősorban a dolgozó szülők gyermekeit veszik fel, így a HHH-ás gyermekek be sem kerülhetnek oda. Kimaradnak a családi napköziből is, mivel a szülők nem tudják kifizetni a térítési díjat</p> <p>Iskolai felzárkóztató program, korrepetálás: A Tanoda program módszertanának adaptálása a Cigány Közösségi Ház működésére állami finanszírozású feladatellátásként. A Tanoda program eddig az oktatáshoz tartozott, most szociális, gyermekvédelmi, kulturális, oktatási feladatok ötvöződnek (ideáltipikus) benne.</p> <p>Mentorálás: A mentori tevékenység során fel kell tárnunk, hogy a gyermekeknek mihez van tehetségük, - legyen az sport, zene, színjátszás, kézművesség – és abban segíteni őket, hogy ezeken a területeken sikerélményük legyen.</p> <p>A Cigány Közösségi Ház személyzetének (mentor, szociális munkás, szociális asszisztens, pedagógiai asszisztens, gondnok) foglalkoztatása.</p> <p>Szolgáltatásokhoz való hozzáférés: Kihelyezett ügyfélfogadás: Ügyintézési lehetőségek biztosítása. Nyomtatvány kitöltés, kérelem beadás. A felkészített közalkalmazottak és kormánytisztviselők jelenléte a szegregált területeken</p>
<p>Célcsoport</p>	<p>Helyi önkormányzatok, KLIK, non profit szervezetek, állami és önkormányzati intézmények, KKV-k, a megyében működő nevelőszülői hálózat</p>

Tervezett ütemezés	2019-2027.
Végrehajtás módja	Pályázati rendszerben állami finanszírozással
Végrehajtásért felelős szervezet	Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat; Helyi önkormányzatok

<i>Cigány Segítő Hálózat</i>	
A projektcsoomag célja	<p>A cigány népesség társadalmi szerepvállalásának támogatása, a gyermekek nevelési-, oktatási intézményekben történő részvételének támogatása. Lemorzsolódásuk mérséklése.</p> <p>Jó példamutatással járulni hozzá a hátrányos helyzetűek felzárkózáshoz.</p>
A projektcsoomag rövid tartalma	<p>Cigány segítő hálózat keretében szociális/pedagógiai asszisztensek, utcabizalmik foglalkoztatása, akik kizárólag a cigány közösség tagjai köréből kerülnek ki.</p> <p>A foglalkoztatottak szakképzése a program keretében valósul meg.</p> <p>A szociális alapellátás keretében alkalmazott cigány származású hölgyek nevelési és oktatási intézményekben segítik a cigány származású gyerekeket a foglalkozásokon, tanórákon, a délutáni tanulásban, a pótvizsgára való felkészítésben, és a beilleszkedésben. Részt vesznek a kommunikációs nehézségek leküzdésében az iskola és a szülő között.</p> <p>A támogató rendszer kiegészül egy utcabizalmi hálózattal, ahol a kijelölt közfoglalkoztatott feladata reggelenként a cigány gyermekek iskolába indítása, az oktatási és a szociális intézményekkel való kapcsolattartás, valamint a lakosság ösztönzése a lakókörnyezetük rendben tartására.</p> <p>A munkatársak a jelzőrendszer részei. Feltárják és jelzik a problémákat a társszervezetek felé. Őket a konfliktusok kezelésére és az asszertív kommunikációra is fel kell készíteni.</p> <p>Kiválasztásuknál az alábbi szempontokat célszerű figyelembe venni: Olyan személyek legyenek, akiknek tekintélye van, a családok elismerik, maguk közül valónak tartják, hitteles.</p>
Célcsoport	Helyi önkormányzatok, állami és önkormányzati intézmények, képző intézmények, Járási Hivatal Foglalkoztatási Főosztálya
Tervezett ütemezés	2019-2027.
Végrehajtás módja	Állami finanszírozással
Végrehajtásért felelős szervezet	Helyi önkormányzat

<i>Kézenfogva - Szoros családkísérés, életpálya gondozás</i>	
A projektcsoomag célja	Szociális segítő folyamatos jelenlétével, támogatásával segíti a családok, egyének életútját, életvezetését.

	<p>A szolgáltatás nem mindenki számára elérhető. A cigány népesség azon rétegére célszerű koncentrálni, aki önsegítő, öntevékeny magatartást tanúsít. A programokat rájuk érdemes fókuszálni, mert nekik van esélyük arra, hogy jobb életkörülmények közé kerüljenek.</p> <p>A közösség gyakran nem tűri el a kitörni vágyókat, ezért a beilleszkedés, a kitörési lehetőség duplán megnehezíti a kezdeti szakaszt.</p>
A projektsomag rövid tartalma	<p>Családmentorálás: Szoros családkísérésre épülő program. Komplexen kell segíteni a családokat a megfelelő életvitelük, életvezetésük, az eredményes megküzdési stratégiájuk kialakításában.</p> <p>Életpálya gondozás: Egyéni életút mentorálás. A cigány gyermekekre, felnőttekre jellemző, hogy nincs önképük, önreflexiójuk. Ha van is, csak negatívumokban jelentkeznek. Önkép-fejlesztésre van szükségük.</p> <p>Mindkét esetben fontos a folytonosság és az állandóság. Hosszú távú együttműködést feltételez.</p> <p>Iskolás, illetve iskolából kimaradó lányok életútjának kísérése (Nagylány-program): A cigány származású lányok saját családjukban kevés figyelmet kapnak. A programban megkapják a kellő figyelmet, hogy kinyílnak, értékes, megtartó társadalmi kapcsolatokat alakítsanak ki. Támogatást kapnak iskolai előre menetelükhöz. Korrepetáláson, kirándulásokon, kulturális rendezvényeken vesznek részt, sportolnak. Felkészítést kapnak a női szerepek változására. Mindez a korai gyermekvállalás ellen hat, foglalkoznak a tudatos családtervezés, a fogamzásgátlás kérdéskörével is. A folyamatba bevonják a lányok családját is.</p> <p>Tehetséggondozás: A cigány kultúra hazánk megőrzendő értéke. Számos híres művész és sportoló képviseli, műveli ezeket. Sok fiatal tehetség kibontakozóban van. Gondozásuk közös érdek. Információkhoz juttatni a cigány származású tehetségeket a fejlesztésük lehetőségeiről. A tehetséggondozás magas költségeinek finanszírozása ösztöndíj programmal. Példa értékű cigány származású művészek és sportolók bevonásával mentorrendszer kialakítása. Jelenlétük motiváció a diákok számára. A rendszeres találkozások szoros, bizalmi kapcsolat kialakítását teszik lehetővé, erősítve az önbizalmat és az identitástudatot. Megismerhetővé válik a sikerhez vezető út, a kudarckerülés lehetőségei, a tehetséggondozás támogatása.</p> <p>A mentor, életvezetési tanácsadó legjobb, ha a cigányok köréből kerül ki, de egy számukra hiteles magyar ember is hatékonyan tudja végezni ezt a feladatot. Egy mentor legfeljebb 5-6 családdal/egyénnel képes egyszerre foglalkozni.</p>
Célcsoport	Helyi önkormányzatok, KLIK, non profit szervezetek, állami és önkormányzati intézmények
Tervezett ütemezés	2019-2027.
Végrehajtás módja	Pályázati rendszerben
Végrehajtásért felelős szervezet	Helyi önkormányzatok

Egészségfejlesztés	
A projektcsoport célja	Egészségfejlesztés. Tudatosabb egészségügyi és életvezetési magatartás előmozdítása: Preventív szemlélet elsajátítása. A droghasználati problémák megelőzése drogprevencióval, tudatosan késleltetett gyermekvállalási hajlandóság gyakorlatának ösztönzése.
A projektcsoport rövid tartalma	Bács-Kiskun megyében az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzájutás javítása. A megelőzés preferálása, a szűrővizsgálatok elérhetővé tétele. Betegség megelőző szűrővizsgálatok: nőgyógyászat, urológia, tüdőszűrés, stb. Egészségfejlesztő programok kiterjesztése. Droghasználattal, kábítószer függőséggel kapcsolatos tevékenységek: drogprevenciós foglalkozások, szűrővizsgálatok, tücsere-program.
Célcsoport	Állami és önkormányzati intézmények, civil szervezetek, védőnői hálózat, egészségügyi szervezetek intézmények
Tervezett ütemezés	2019-2027.
Végrehajtás módja	Pályázati rendszerben
Végrehajtásért felelős szervezet	Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat

Nevelőszülői program	
A projektcsoport célja	A nevelőszülői tevékenység, mint lehetséges életpálya megismertetése. Cigány nevelőszülők számának növelése. A gyermekszegénység mérséklése.
A projektcsoport rövid tartalma	Nevelőszülő képzések indítása. Nevelőszülők foglalkoztatása. A cigány nevelőszülőknél elhelyezett gyermekek lakhatásának megoldása.
Célcsoport	Nevelőszülők, állami gondoskodásban lévő gyermekek.
Tervezett ütemezés	2019-2027.
Végrehajtás módja	Pályázati rendszerben
Végrehajtásért felelős szervezet	Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat

Oktatáshoz való hozzáférés és az eredményes iskolai részvétel javítása

Mivel a változást az alapoknál kell kezdeni, a legfontosabb lépés, hogy a szülőknél tudatosítsuk, hogy gyermekeik számára az óvodába illetve az iskolába járás, az általános iskola nyolc osztályának elvégzése a legfontosabb a saját jövőjük szempontjából. Ezek a gyermekek hátrányos helyzetükből adódóan sokszor gyenge képességekkel rendelkeznek. A szülőknek - a pedagógusokkal együttműködve - következetesnek kell lenniük gyermekeikkel. A gyermekek tényleges nevelésének kell megvalósulnia.

A nagyobb gyermekekkel kapcsolatosan támogatni kell a továbbtanulásukat, hogy az életcéljuk ne a segély illetve a korai családalapítás legyen. Hasznos, ha a gyermekek esetleg kollégiumi keretek között folytatják a tanulmányaikat, mivel így a mindennapi környezetüktől, az abban jelenlévő rossz példáktól el tudnak szakadni, és rálátásuk lehet a társadalmilag elfogadott viselkedési formákra.

Végső cél, hogy minden fiatal versenyképes szakmával kerüljön ki az iskolarendszerekből. Az iskola – szülő – környezet – gyerek négyes egysége a siker kulcsa.

Megvalósítandó fejlesztések

Képzés, oktatás	
A projektsomag célja	<p>Az oktatás, képzés megítélésének, értékének növelése.</p> <p>Az iskolai lemorzsolódás csökkentése, az eredményes iskolai részvétel elősegítése, az iskolai előmenetel támogatása.</p> <p>A szakmával rendelkező cigány népesség számának növelése.</p>
A projektsomag rövid tartalma	<p>Felzárkóztató képzés az általános iskola 5-8 osztályának elvégzésére: Sok esetben nem csak a 7-8 osztály hiánya jelent problémát, hanem ennél nagyobb szintű felzárkózásra van szükség.</p> <p>Középiskolai tanulmányok sikeres elvégzésének támogatása:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Versenyképes, jövőképet adó, motiváló szakmák elsajátításának biztosítása ▪ Kollégiumi férőhelyek, ellátás biztosítása a cigány származású tanulóknak ▪ Mester program ▪ Ösztöndíj program ▪ Tehetséggondozás <p>Fontos, hogy a roma tanulók minél tovább az iskolarendszerben maradván, megszerezzék a szükséges végzettséget, szakmai ismereteket. Az utógondozás, a nyílt munkaerőpiacon való helytállást hivatott biztosítani.</p> <p>Szülői támogatás erősítése: A család és az iskola kapcsolata a szülők bevonásával javítható, amiben lényeges segítséget adna, ha az iskola figyelembe venné, tekintettel lenne az etnikulturális különbségekre. A szülői részvétel, aktív jelenlét növelése céljából a szülői értekezlet iskolán kívüli megtartása szükséges.</p> <p>Tanulók érzékenyítése a kisebbségi nemzetiségű diáktársak iránt, a befogadás elősegítése:</p> <p>A középiskolás diákok játékos formában Szociopoly foglalkozás keretében kaphatnak betekintést a hátrányos helyzetű társaik élethelyzetébe. Ebben a játékban bárki kipróbálhatja, mire is elég a segélyből, családi pótlékból, GYES-ből, alkalmi munkából szerezhető jövedelem. A foglalkozás az osztályfőnöki órákon valósítható meg a középiskolákban.</p> <p>Nemzetiségi vonatkozású tanterv, etnikai képzés: A tanulók előítéletének leépítése céljából az általános iskolában és a középfokú oktatás során az iskolatípusnak megfelelő tananyag kidolgozása, mely</p>

	<p>a hazánkban elismert 13 nemzetiség (etnikum) kultúrájával foglalkozik, kiemelve, hogy milyen sok kiemelkedő teljesítményt nyújtottak, amely a magyarság egésze elismerését, felemelkedését szolgálta.</p> <p>A roma nyelv (lovári) és történelem megjelenése a kötelező illetve kiegészítő tananyagban. A roma kultúra (zene, tánc, művészet stb) bemutatása projektnapok, tanítást kísérő projektek formájában.</p> <p>Családbarát Roma Kollégiumok létrehozása: Ez a forma helyet biztosít a tanköteles tanulóknak, és időnként a családtagjaiknak az önfejlesztésre, önképzésre. Olyan komplex lehetőség biztosítása, amely mind a diákok, mind a szülők számára vonzó lehet. A Kollégium felkészült pedagógusai nemcsak tanulás-módszertani ismeretekkel ruházzák fel a részt vevőket, de olyan mindennapi praktikus képességekkel is, amelyek szükségesek lehetnek a sikeres társadalmi integrációhoz. A Kollégiumba lépés fokozatos, beszoktatás jelleggel történik. Alkalmanként, igény szerint az ott alvásra is biztosítana lehetőséget.</p>
Célcsoport	Különbféle fenntartású oktatási, nevelési intézmények
Tervezett ütemezés	2019-2027.
Végrehajtás módja	Pályázati rendszerben; állami finanszírozással
Végrehajtásért felelős szervezet	KLIK; Helyi önkormányzatok; oktatási intézmények fenntartói

Felnőtt képzés	
A projektsomag célja	<p>Versenyképes szakmával rendelkező cigány származású potenciális munkavállalók számának növelése.</p> <p>Hiányszakmákra épülő akkreditált képzéseken való részvétel.</p>
A projektsomag rövid tartalma	<p>Szakmaszerző képzések megvalósítása a felnőttoktatás kereteiben.</p> <p>Az alábbi versenyképesnek tartott szakmaszerző képzés elérhetővé tételére van igény: pl.: kőműves, bolti eladó, szobafestő-mázoló, villanyszerelő, esztergályos, szakács, egyéb építőipari szakmák.</p> <p>Kiegészítő készségfejlesztő képzésként a vállalkozói ismeretek oktatására mutatkozik szükség.</p> <p>Képzésszervezési szempontok: A célcsoport ösztönzése és motiválása érdekében az ő igényeihez, lehetőségeihez kell igazodni a képzés körülményeinek. Lehetőség szerint helybe kell vinni a képzést, és ellátást, illetve keresetpótló juttatást kell biztosítani a résztvevők számára.</p> <p>A célcsoport jobban megbecsüli a képzést, a megszerzhető tudást, az önértékelése fejlődik, ha a szakképzés gyakorlati oktatása során saját vonatkozású, érdekeltsgű tevékenységben próbálhatja a szakmagyakorlást. Pl.: saját házának felújításán kamatoztathatja a megszerzett tudását.</p>
Célcsoport	Hátrányos helyzetű népesség
Tervezett ütemezés	2019-2027.

Végrehajtás módja	Pályázati rendszerben; állami finanszírozással
Végrehajtásért felelős szervezet	KLIK; oktatási intézmények fenntartói

<i>Pedagógus felkészítése, érzékenyítése</i>	
A projektsomag célja	<p>Pedagógus érzékenyítés, felkészítés.</p> <p>A hátrányos helyzetű tanulókat képességeiknek és lehetőségeiknek megfelelően értékeljük.</p>
A projektsomag rövid tartalma	<p>A pedagógusoknak kulcsszerepe van a diákok lemorzsolódásának megakadályozásában, a tanulmányi előmenetelükben, sikerességükben, a diszkriminációs helyzetek kezelésében, a szülők szemléletváltásában, és a szülő-iskola kapcsolatában. Ezért különösen indokolt az ő érzékenyítésük és felkészítésük a hátrányos helyzetű, illetve a cigány nemzetiségű diákokkal, és családtagjaikkal való foglalkozásra.</p> <p>Egy gyermek látható és nem látható hátrányokkal (táplálkozás, bejárás, lakóhely, stb.) küzd. Milyen válaszlehetőségei lehetnek erre egy pedagógusnak?</p> <p>Pedagógus jelöltek felkészítése és érzékenyítése: A pedagógus képzés tematikájába beépítésre kerül a Méltányos oktatás kurzus. Emellett a pedagógus jelöltek a „Rendszerhiba” társasjáték keretein belül kaphatnak betekintést az oktatási rendszer hátrányos helyzetű tanulókat érintő sajátosságaiba.</p> <p>A pedagógusok és pedagógus jelöltek megismertetése a cigány nemzetiségűek viselkedésbeli jellemzőivel, szokásaival tájékoztató előadás keretében. Ezek ismeretében oldható a cigány diákok, hozzátartozói feszültsége, együttműködővé válnak.</p> <p>A pedagógusok számára játékos formában Szociopoly foglalkozás keretében lehet betekintést engedni a diákjai családja életébe. Ebben a játékban bárki kipróbálhatja, mire is elég a segélyből, családi pótlékból, GYES-ből, alkalmi munkából szerezhető jövedelem.</p> <p>Fenti játékos foglalkozás a középiskolai diákok számára is hasznos az elfogadás érdekében. Ezért középiskolánként egy pedagógus felkészítése valósul meg játékvezető tréningen. A foglalkozás az osztályfőnöki órákon valósítható meg a középiskolákban.</p> <p>A személyiségre orientált inkluzív, befogadó iskolai oktatás feltételeinek megteremtése. Feladata, hogy megteremtse minden tanuló egymással való sokoldalú interakciós, kommunikációs és kooperatív nevelési-oktatási lehetőségét. Biztosítsa a tudáselsajátítás, a jártasságok, készségek, képességek, kompetenciák, gondolkodási erők, megszerzésének, fejlesztésének aktív, konstruktív ösztönzési folyamatát.</p>
Célcsoport	KLIK, különféle fenntartású oktatási, nevelési intézmények; pedagógus képző felsőfokú oktatási intézmények
Tervezett ütemezés	2015-2019

Végrehajtás módja	Állami finanszírozás keretében
Végrehajtásért felelős szervezet	KLIK; oktatási intézmények fenntartói

Foglalkoztatás, foglalkoztathatóság javítása, munkahelyteremtés

Gazdasági versenyképesség fenntartásához elengedhetetlen a cigány népesség nagyobb arányú bevonása, foglalkoztatása az elsődleges munkaerő-piacon.

Megyénket is jellemzi a folyamatosan csökkenő és előregedő népesség, amely az egyre csökkenő munkavállalási korú népességre ró terhet, így elengedhetetlen a leszakadó népesség integrálása a munkaerőpiacra.

Az évek óta közmunkában dolgozók, erre szocializálódott munkavállalók nehezen tudnak kimozdulni, váltani a megszokott rendszerből, állást keresni, -találni, esetleg utazni, új környezetbe beilleszkedni. Számukra olyan szakemberek jelenlétére van szükség, akik segítenék mindebben.

A célcsoport nem ismeri a megváltozott munkaerő-piaci körülményeket, a fokozottan jelentkező munkaerő hiányt.

A képzés hatékonyságának, és a társadalmi befogadás szintjének fokmérője, hogy a szakképzett cigány származású munkavállaló el tud-e helyezkedni, és a munka által önbecsülést tud-e szerezni?

Megvalósítandó fejlesztések

<i>Munkahelyi mentor program</i>	
A projektsomag célja	Tartósan munkanélküli aktív korúak munkaerő-piaci esélyeinek javítása. Gyakorlati foglalkoztathatóság növelése. A foglalkoztatottak munkahelyen tartása, megfelelő munkakörnyezet, munkafeltételek kialakítása.
A projektsomag rövid tartalma	Munkahelyi mentor, illetve munkaerő-koordinátor foglalkoztatása a munkáltató szervezet által. Feladatai: Olyan munkahelyek, munkakörök kialakításában való segédkezés, ami a cigány nemzetiség kultúrájával összeegyeztethető. A munkáltatóhoz munkaerő toborzása, a munkavállalók kiválasztásában, a munkába állásuk folyamatában, valamint a munkavégzésre alkalmas munkahelyi megjelenésben való közreműködés. A műszakra szállításuk koordinálása.
Célcsoport	Hátrányos helyzetű népesség; munkáltató
Tervezett ütemezés	2019-2027.
Végrehajtás módja	Pályázati rendszerben; állami finanszírozással
Végrehajtásért felelős szervezet	Munkáltató, Foglalkoztatási Főosztály

Munkahelyteremtés

A projektsomag célja	Cigány vállalkozások működésének elősegítése, fejlesztése
A projektsomag rövid tartalma	<p>Vállalkozás indítás támogatása; munkahelyteremtés:</p> <p>A cigány munkáltatók erősek a brigádszervezésben. Nagy számban képesek maguk köré gyűjteni a betanított- és szakmunkásként foglalkoztatható fizikai munkát vállaló álláskeresőket.</p> <p>Az ilyen vállalkozások jellemzően az építőiparban, mezőgazdaságban, erdőgazdaságban, kézműiparban (varroda, kosárfonás), javító-, karbantartó feladatokban, hulladék feldolgozásban, csatornázási-, kábelfektetési feladatokban, térburkolásban, földmunkákban tevékenykednek. Az ilyen vállalkozásokra a piacon mindig van kereslet.</p> <p>A vállalkozói képességekkel, készségekkel rendelkező cigány származású emberek támogatása vállalkozásuk fejlesztésében, munkahelyek teremtésében: telephelyvásárlás, -fejlesztés, eszköz, gép, haszongépjármű vásárlás, ezekhez kedvező hitel konstrukció biztosítása, foglalkoztatáshoz bértámogatás. A fejlesztési támogatások igénybevételének feltétele két lezárt üzleti év.</p> <p>Számukra vállalkozói ismeretek oktatása, pénzügyi, számviteli, adózási tanácsadás, szolgáltatás nyújtása.</p>
Célcsoport	Hátrányos helyzetű népesség; KKV
Tervezett ütemezés	2019-2027.
Végrehajtás módja	Pályázati rendszerben; állami finanszírozással
Végrehajtásért felelős szervezet	KKV, egyéni vállalkozó

Lakhatási körülmények javítása

A hátrányos helyzetű területek lemaradásának csökkentése, a területi hátrányokból származó társadalmi hátrányok mérséklése a lakhatás körülményeinek saját, valamint közösségi erőből történő fejlesztésével.

A többségi vélemények alapján a szegregátumok teljes felszámolása az időszerű megoldás a probléma kezelésére. Az intézkedés célja kettős. Egyrészt a már projektekbe vont szegregátumok továbbfejlesztése a feladat. Másrészt pedig a fejlesztésekből eddig kimaradt szegregátumokat kell Községi Beavatkozási Tervek mentén elindítani a fejlődés útján.

A környezet hatással van az ember lelkületére. Ha lehetőséget kapnak a lakókörnyezetük rendbe tételére, megtanulják értékelni azt. Hogyan lehetne megoldani, hogy jó gazda módjára bánjanak a rájuk bízott javakkal? A felújított ingatlanokból ne termelődjenek újra a lelakott házak?

A cigány lakosság bevonása a felújításba, építkezésbe ilyen megoldást jelent. Ha foglalkoztatottként bevonják őket a komolyabb település-, városfenntartási feladatokba, büszkévé válnak a munkájukra, az általuk teremtett értékekre. Magukénak érzik, vigyáznak rá. Ez a település vezetők döntésén múlik. Érdemes a nemzetiségi önkormányzat képviselőit bevonni a feladat ellátásba.

Képessé kell tenni a cigány lakosságot arra, hogy megfelelően használják a fejlesztésekből elért eredményeket.

A lakhatás biztosítása saját erőből sokaknak kilátástalannak látszik. Egy szociális bérlakásért fizetendő kaució és bérleti díj kigazdálkodhatatlan a közfoglalkoztatottak béréből. Az ingatlanok értékének emelkedése miatt egyéb megoldás sem jöhet szóba a számukra. Ugyanakkor saját, szegregált területen elhelyezkedő ingatlanja eladhatatlan, vagy annak értéke nem teremti meg a továbblépés lehetőségét, ha el szeretne költözni a szegregált környezetből. A jobb életkörülményeiért ezért kénytelen a jelenlegi, saját ingatlanát fejleszteni.

Megvalósítandó fejlesztések

Szegregátumok infrastruktúra fejlesztése, szociális bérlakás program	
A projektsomag célja	<p>A szegregált, szegregációval veszélyeztetett területek infrastruktúra fejlesztése.</p> <p>A hátrányos helyzetű népesség szociális bérlakásban történő lakhatásának megoldása.</p>
A projektsomag rövid tartalma	<p>A szegregált, szegregációval veszélyeztetett területek infrastruktúra fejlesztése:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vezetékes víz kiépítése ▪ Közvilágítás bővítése (Bel- és külterületen egyaránt) ▪ Bel és külterület útépítés (Makadám út) ▪ Csapadék és belvíz elvezetés ▪ Csatornahálózat bővítése ▪ Közbiztonságot szolgáló kamerarendszer felszelése <p>Szociális bérlakás program:</p> <p>A programban való részvétel legfeljebb öt évig lehetséges évenkénti felülvizsgálat mellett.</p> <p>A programban való részvétel feltétele, hogy a családban legyen legalább egy munkajövedelemmel rendelkező főállású munkavállaló, a gyermekek iskoláztatása, igazolatlan hiányzás nélküli iskolalátogatás, a szociális munkással való együttműködés. Ezzel kívánják ösztönözni a lakókat az öntevékeny felzárkózásra. Az együttműködés kiterjed a megfelelő ingatlanhasználatra, a fejlesztésből elért eredmények megővésére való felkészítésre is. Ennek célja a felújított állapot fenntarthatósága.</p> <p>Lakások kialakítása, felújítása, komfortfokozatának növelése a hátrányos helyzetű célcsoport igényeinek, szükségleteinek figyelembe vételével történik.</p> <p>Az illegális személtlerakók célcsoport által történő felszámolásához konténereket biztosítanak.</p>
Célcsoport	Helyi önkormányzatok
Tervezett ütemezés	2019-2027.
Végrehajtás módja	Pályázati rendszerben; állami finanszírozással
Végrehajtásért felelős szervezet	Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat, Helyi önkormányzat

Lakások komfortfokozatának javítása	
A projektsomag célja	Emberhez méltó lakhatási körülmények kialakítása. Lakások komfortfokozatának javítása
A projektsomag rövid tartalma	<p>A pályázati források csak a szociális bérlakások felújítását leszik lehetővé. A magántulajdonban lévő lakások állapotának javítására is igény mutatkozik.</p> <p>Higiéniiai és közegészségügyi szempontból szükséges biztosítani a lakások vezetékes vízzel való ellátását, vizesblokk, fürdőszoba kialakítását. A vezetékes víz és a vizesblokk megléte ma már minimális elvárás.</p> <p>A hátrányos helyzetűek számára erre kétféle konstrukcióban nyílik lehetőség:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kamatmentes hitel max. 500.000.- Ft mértékig lakásonként: Visszafizetése 5 év alatt esedékes. ▪ Vissza nem térítendő támogatás a szükséges anyagokra. A megvalósítást az ingatlan lakója végzi. <p>Ehhez szükséges a tulajdonviszonyok rendezése.</p> <p>A programban való részvétel feltétele, hogy a családban legyen legalább egy munkajövedelemmel rendelkező főállású munkavállaló, a gyermekek iskoláztatása, igazolatlan hiányzás nélküli iskolalátogatás, a szociális munkással való együttműködés. Ezzel kívánják ösztönözni a lakókat az öntevékeny felzárkózásra. Az együttműködés kiter a megfelelő ingatlanhasználatra, a fejlesztésből elért eredmények megővására való felkészítésre, az adósságkezelésre, a megfelelő kivitelezésre.</p>
Célcsoport	Hátrányos helyzetű lakónépesség
Tervezett ütemezés	2019-2027.
Végrehajtás módja	Pályázati rendszerben; hitelkonstrukció
Végrehajtásért felelős szervezet	Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat, Helyi önkormányzat

Felzárkózást segítő intézményrendszer

A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat a feladatok koordinálására egy megyei szintű intézményrendszer felállítására és működtetésére tesz javaslatot.

A sok szereplős intézményrendszer munkájának eredményesebbé tétele érdekében a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat felvállalta egy megyei szintű koordinációs és konzultációs rendszer kialakítását. Célja a szakterületekhez kapcsolódó együttműködések, hálózatok munkájának összehangolása, ezáltal a települési önkormányzatok segítése esélyteremtési intézkedések kialakításában és megvalósításában. A megyében megvalósuló fejlesztési programokban a felzárkózási szempontok hatékonyabbá tétele, azok összehangolása.

Megvalósítandó fejlesztések

Lakások komfortfokozatának javítása

A projektcsomag célja	Bács-Kiskun Megyei Felzárkózási Fórum működtetése
A projektcsomag rövid tartalma	<p>A Bács-Kiskun Megyei Felzárkózási Fórum célja a megye hátrányos helyzetű lakosságának felzárkóztatása az oktatás, képzés, szociális ellátás, egészségügy, foglalkoztatás, lakhatás területén. Ennek érdekében közösen lépnek fel a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzattal a megyei szintű koordinációs és konzultációs rendszer kialakítása érdekében azért, hogy a felzárkóztatás-politikai együttműködések ne csak országos és helyi, hanem a közigazgatás következő szintjén, a megyei szinten is kialakuljanak, rendszeressé váljanak, és esélyteremtő módon hassanak vissza a Bács-Kiskun megyei lakosok életére, növelve a szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférést.</p> <p>A Fórum tagjai a további részcélokat állapították meg:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ új együttműködések generálása a megyei szinten jelentkező, az esélyegyenlőséget és felzárkóztatást érintő speciális problémák megoldására, szolgáltatáshiányok kiküszöbölésére; ▪ megyei szinten a hátrányos helyzetű célcsoportokat érintő beavatkozások összehangolása. <p>A Fórum koordinációs és szemléletformálási tevékenységet lát el, mellyel hosszú távon járul hozzá a megyei cselekvési tervek megvalósíthatóságához. A Fórum fejlesztési irányokat javasol, ajánlásokat fogalmaz meg a települési szinten jelentkező hiányok megoldására.</p> <p>A Fórum tematikus munkacsoportjai a mélyszegénységben élőkkel, a gyermekekkel, a nőkkel, az idősekkel, a fogyatékkal élőkkel, a tanyán élőkkel és a nemzetiségekkel foglalkoznak.</p> <p>A Nemzetiségi Munkacsoporton belül került megalakításra a Nemzetiségi Munkaközösség, amely kifejezetten a megyében élő cigány lakosság problémáival foglalkozik.</p> <p>A Fórum hosszú távú feladata a Programban tett projektcsomag szintű javaslatok megvalósításának koordinálása.</p>
Célcsoport	Hátrányos helyzetű lakónépesség; Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat
Tervezett ütemezés	2019-2027.
Végrehajtás módja	Állami finanszírozással
Végrehajtásért felelős szervezet	Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat

Egyéb javaslatok

Jogi környezet módosítására tett javaslatok

Szegregátum meghatározása

Az akcióterületekkel kapcsolatos probléma, hogy a 2011. évi népszámlálási adatokon alapuló szegregátum lehatárolás automatizáltsága és avultsága miatt a szegregátumok társadalmi státusza részben már megváltozhatott. Egyes területei felzárkóztak, míg más területei továbbra is alacsony státuszúak maradtak.

A gyakorlatban előfordul, hogy egyes területek, városrészek nem a KSH lehatárolását meghatározó mutatók alapján tekinthetők szegregáltak. Ezek a helyi sajátosságok, tapasztalatok, folyamatok alapján alakulhatnak másként. Az Önkormányzatok ez alapján nem minden fejlesztési elképzelés esetében bírálhatják felül a szegregált területek lehatárolását.

Félreértésre ad okot, hogy a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet, a pályázati felhívás és a KSH szegregációs adatszolgáltatása együttes áttekintése esetén sem egyértelmű a „szegregátum” szó jelentése. Utalhat csak a szegregált területekre, de vonatkozhat gyűjtőfogalomként a szegregált területekre és a szegregációval veszélyeztetett területekre egyaránt. Erre két példa a Rendeletből:

A Rendelet 2. mellékletében:

(...)3. ANTI-SZEGREGÁCIÓS PROGRAM (amennyiben a településen található szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett terület)

3.1. A szegregáció mérséklését vagy megszüntetését célzó intézkedések (a település egészét érintő és az egyes szegregátumokra vonatkozó fejlesztések, programok meghatározása)

3.2. A fejlesztések szegregációs hatásának kivédésére hozott intézkedések

3.3. A szegregációt okozó folyamatok megváltoztatására, hatásuk mérséklésére teendő intézkedések

10. melléklet:

„200 főnél népesebb települések esetében szegregátumnak, illetve szegregációval veszélyeztetett területnek azok az egybefüggő területek tekintendők, melyek megfelelnek a fenti mutatók egyikének, és a terület lakónépességének száma eléri az 50 főt.”

Álláspontunk szerint az első esetben a „szegregátum” szó gyűjtőfogalomként, míg a második esetben a „szegregált terület” szinonímájaként szerepel.

A Felhívás továbbörökíti ezt a nem egyértelmű szóhasználatot, például a 3.4.1 A projekt területi korlátozása pontjába beemelésre került a Rendelet 10. mellékletében szereplő, imént idézett mondat. Ezzel szemben a szegregált és szegregációval veszélyeztetett területek pályázati jogosultságát meghatározó, KSH által készített szegregációs adatszolgáltatások esetében az adatszolgáltatást kérőknek megküldött kísérőlevélben (1. sz. melléklet) a szóhasználat önmagában ellentmondásos, míg a megküldött szegregációs adattáblában (2. sz. melléklet) minden esetben gyűjtőfogalomként használják a „szegregátum” kifejezést.

Fentiek miatt javasolt a szegregált területek definíciójának pontosítása, a lehatárolása módszertanának újragondolása.

Tankötelezettség

A képzettség szintjének emelése érdekében javasolt a tankötelezettség korhatárának 18. életévre történő emelése. A tankötelezettség határának 16 éves kornál történő meghúzása miatt sok jó képességű gyermek kerül ki végzettség nélkül az iskolarendszerből.

Segélyezés

A cigány népesség öngondoskodásra ösztönzése céljából a helyben adható segélyek odaítélésének módszerébe be kell építeni a felzárkózást segítő programokkal való aktív együttműködés szempontrendszerét. Jövedelempótló támogatások legfeljebb három hónapig legyenek adhatók. Jelenleg munkaerőhiány van. Képzéssel, átképzéssel sok ember alkalmassá tehető munkavállalásra. Ebben szemléletváltásra van szükség.

Nemzetiségi törvény

- A nemzetiségi önkormányzat elnöke tanácskozási joggal kerüljön meghívásra a település képviselő-testületi ülésére.
- Nemzetiségi önkormányzat részére kötelező legyen az alábbi feltételek biztosítása: iroda, irodai- és informatikai eszközök, telefon; adminisztratív munkaerő.
- Legyen a nemzetiségi önkormányzati képviselő jelölése büntetlen előélethez kötött.
- A nemzetiségi önkormányzat ugyan megállapíthat tagjainak tiszteletdíjat, azonban a finanszírozásuk erre nem ad megfelelő keretet. Szükséges a finanszírozás átgondolása, hogy a tényleges munkát végző képviselők, elnökök honorálása megtörténhessen a települési önkormányzati képviselők díjazásának mintájára.

Köznevelés, közoktatás

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC törvény alapján javasoljuk kötelezni az egyházi iskolákat a felvételi körzet szerinti beiskolázásra, a diszkriminatív felvételi követelményrendszerük mellőzésére.

Javasoljuk, hogy az adott település oktatási intézményei között egyenlő arányban kerüljenek felvételre a hátrányos helyzetű (HH), halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) és sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek. E gyakorlat koordinálására a települési önkormányzatokat szükséges kijelölni. A Kormány e feladatot delegálja az önkormányzatok szintjére. Ők rendelkeznek az ehhez szükséges összesített információkkal, illetve ők alkalmasak az oktatási intézmények közötti együttműködést mediálására. Az iskolai felvétellel, beiskolázással kapcsolatos javaslatok a KLIK tankerületi vezetők véleményét is tükrözik.

Intézményrendszerre tett javaslatok

- A cigány nemzetiségűek felzárkózási ügyével külön romaügyi államtitkárság foglalkozzon cigány származású vezető irányításával.
- A felzárkózás segítésének koordinációját területi alapon megyei szintre javasolt helyezni. Állami finanszírozású Megyei Felzárkózási Fórum működését javasolt preferálni és támogatni. Állami felzárkózás segítő feladatok megyei szintre történő delegálása a cél.
- Nemzetiségi önkormányzatok is legyenek jogosultak szélesebb körben pályázatok benyújtására a települési önkormányzatokkal közösen.
- Családok Átmeneti Otthona: A jelenlegi szabályozás szerint 1,5 évig nyújt segítséget a rászorulóknak a Családok Átmeneti Otthona. Azonban ennyi idő alatt nehéz eredményt elérni az ott lakókkal. Javasoljuk a Gyermekvédelmi törvényben 3 évre emelni a

szolgáltatás igénybe vételének mértékét. A Családok Átmeneti Otthona férőhely bővítésére is szükség van.

- Biztos Kezdet Gyerekház: egész országban hozzáférhetővé kellene tenni a szolgáltatást. Legyen ez a szociális ellátórendszer része, mely kötelező és normatívából finanszírozott. Ne pályázatos formában váljon működtethetővé. Ne az önkormányzaton múljon, hogy megpályázza-e a szolgáltatás működését.
- A nagyobb városokban iskolabuszra van szükség a gyermekek külterületről nevelési és oktatási intézményekbe történő behordásához. E feladat beemelése a kötelező alapszolgáltatások közé.
- Drogterjesztés visszaszorítása tett hatékonyabb intézkedésekre van szükség. A beazonosított, droként használt anyagokat minél gyorsabban szükséges büntető tétel alá helyezni. A jogalkotási folyamat jelenleg hónapokat, éveket vesz igénybe. Ennyi idő jelenleg míg egy új szer kriminalizálása megtörténik. A jogalkotási rendszert ebben az esetben fel kell gyorsítani. Az átlagos jogszabály alkotási folyamat felgyorsításával, ezeket az ügyeket prioritizált útvonalon kellene kezelni. Elsőbbséget élvezzen. Csak úgy lehet megfelelő gyorsasággal reagálni egy új droként használt káros vegyület megjelenésére, hogy a vegyület jogszabály alkotta kriminalizálásával büntethetővé teszük annak birtoklását, fogyasztását, terjesztését, hogy az minél hamarabb büntetést vonjon maga után. Az anyagok forrását így tudják kiiktatni.

Pénzügyi forrás

A Program számos Bács-Kiskun megyében eredményesen működő jó gyakorlatot mutat be. Ezek rendszerint pályázati forrásból kerülnek finanszírozásra. Ezért a működésük fenntarthatósága ki van téve a pályázati támogatások megszűnése kockázatának.

Az eredmények fenntartása érdekében javasoljuk, hogy az eredetileg projekt finanszírozású, pilot jelleggel működő kezdeményezések, melyek bizonyították eredményességüket és társadalmi hasznosságukat, előterjeszthetők legyenek állami finanszírozásra. Ezek koordinációját megyei szintre javasolt delegálni.

Az intézkedésekhez kapcsolódó projektsomagok finanszírozása többek között lehet:

- Az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program intézkedésein fel nem használt források
- Programozás során tervezett új típusú komplex felzárkózási programokhoz rendelt európai uniós forrás
- Hazai támogatási forrás
- Normatív rendszerű finanszírozás

A program kidolgozásához véleményt alkottak, javaslatot tettek:

Bács-Kiskun Megyei Nemzetiségi Munkacsoport
Bátyai Roma Nemzetiségi Önkormányzat
Bajai Német Önkormányzat
Lajosmizse Város Roma Nemzetiségi Önkormányzata
Kiskunfélegyháza Város Roma Nemzetiségi Önkormányzata
Kiskunfélegyháza Város Önkormányzata
Kiskőrös Város Német Nemzetiségi Önkormányzata

Kiskőrösi Cigány Nemzetiségi Önkormányzat
Uszód Település Roma Nemzetiségi Önkormányzat
Kiskunhalasi Roma Kisebbségi Önkormányzat
Mélykúti Roma Kisebbségi Önkormányzat
Kiskunmajsa Város Önkormányzata
Kunszentmiklós Város Önkormányzata
Lajosmizse Város Önkormányzata Egészségügyi, Gyermekjóléti és Szociális Intézménye
(intézményvezető, intézményvezető-helyettes, szakmai munkatársak, projektmunkatársak)
Halasi Többcélú Kistérségi Társulás Szociális Szolgáltató Központ (intézményvezető, szakmai munkatársak, projektmunkatársak)
Cigány Nők Érdekeit Védő Felzárkóztatását Segítő Egyesület
Szűcs Csaba roma ügyi főtanácsadó
Motiváció Műhely, dr. Szűcs Norbert
Cigány származású véleményformáló emberek, akikkel interjú készült: Többek között Bogdán József, Sükösd; Kerepes Tibor, Rostás Sarolta, Kiskunmajsa; Baranyi-Rostás Rodrigó, Lajosmizse; Burai Béla, Mélykút; Búza Flórián, Szabó Elizabeth, Kiskunfélegyháza; Fórizsné Dani Kitti, Kunszentmiklós